

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2024./2025.

Lina Šušnjar

**Uloga narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije u
razvoju kulturnog turizma**

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Helena Stublić, izv. prof.

Zagreb, studeni 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Kulturni turizam	2
2.1. Određenje pojma kulturnog turizma	2
2.2. Kulturni turisti.....	4
2.3. Kulturni turizam u Hrvatskoj	5
3. Narodne knjižnice i kulturni turizam.....	8
3.1. Biblioturizam	11
4. Turizam Sisačko-moslavačke županije.....	12
4.1. Kulturni turizam Sisačko-moslavačke županije.....	14
4.1.1. Narodne knjižnice Sisačko-moslavačke županije i kulturni turizam.....	14
5. Pregled dosadašnjih istraživanja.....	16
6. Istraživanje.....	17
6.1. Rezultati istraživanja	19
6.1.1. Informacijska funkcija narodne knjižnice u turizmu	19
6.1.2. Obrazovna funkcija narodne knjižnice u turizmu.....	23
6.1.3. Kulturna funkcija narodne knjižnice u turizmu	24
6.1.4. Narodna knjižnica kao turistička atrakcija	25
6.1.5. Uključenost narodne knjižnice u turističku ponudu	28
6.1.6. Vidljivost narodne knjižnice	30
6.2. Primjeri dobre prakse	32
7. Zaključak	34
8. Literatura	37
Popis tablica	39
Popis grafikona	40
Prilozi.....	40
Prilog 1 - Uloga narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije u razvoju kulturnog turizma.....	40
Sažetak	46
Summary.....	47

1. Uvod

Kulturne ustanove danas se suočavaju s mnogim izazovima. Profil posjetitelja drastično se promijenio u odnosu na prošlost, pa tako, na primjer, muzeji i galerije više nisu samo prostori s izloženim djelima, a knjižnice ne služe isključivo za posuđivanje knjiga. Posjetitelji danas očekuju posebno, dinamično iskustvo posjeta, zanimljive i inovativne sadržaje, s raznim interaktivnim elementima. Kulturne su se ustanove morale prilagoditi tim novim zahtjevima i potrebama te su svoju pažnju preusmjerile sa zbirke koje čuvaju na same posjetitelje i obogaćivanje iskustva posjeta. Osim toga, sve bržim razvojem tehnologija, društvenih mreža i raznih alata, protok informacija na Internetu, pa i sama količina informacija postala je sve veća. Laka dostupnost i transparentnost sadržaja na Internetu dovela je do toga da su današnji turisti bolje informirani i samostalniji u odabiru svoje destinacije putovanja. Unatoč tomu, ta ogromna količina informacija isto tako može predstavljati problem u procesu odlučivanja, odnosno u rasuđivanju kvalitete ili relevantnosti pronađenih informacija. Upravo u tom segmentu kulturne institucije mogu uskočiti svojim znanjem i iskustvom te poslužiti kao potpora turistima, i to ne samo u pružanju informacija o destinaciji, nego i u ponudi vlastitih sadržaja, koji se onda mogu uklopiti u itinerar i nadopuniti iskustvo upoznavanja lokalne kulture. Narodne knjižnice, kao nositelji kulture lokalne zajednice, uz muzeje, galerije i ostale baštinske institucije, mogu preuzeti tu ulogu i podići kvalitetu putovanja turista, odnosno način na koji provode slobodno vrijeme u odabranoj destinaciji.

U ovom radu analizirat će se uloga narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije u razvoju kulturnog turizma. Prvi dio rada obuhvaća teorijsku pozadinu kulturnog turizma i kulturnih turista, a zatim se iznosi stanje kulturnog turizma u Hrvatskoj. U nastavku rada se povezuju narodne knjižnice s kulturnim turizmom, te se nastoji pojasniti njihov odnos i mogućnosti koje proizlaze iz tog odnosa. Nastavno na to se objašnjava i pojam biblioturizma. Nadalje, daje se pregled stanja turizma u Sisačko-moslavačkoj županiji, kao i razvoj kulturnog turizma i pregled narodnih knjižnica u županiji. Na kraju teorijskog dijela rada daje se pregled dosadašnjih istraživanja koja se bave temom knjižnica u turizmu. U istraživačkom dijelu rada će se pomoću anketnog upitnika proučiti na koji način narodne knjižnice Sisačko-moslavačke županije sudjeluju u kulturno-turističkoj ponudi lokalnih zajednica u kojima djeluju, imaju li u svom fondu građu koja bi mogla biti od interesa turistima, ostvaruju li suradnju s turističkim zajednicama u organizaciji događaja, pružaju li informacije turistima i slično. Rezultati će biti prikazani kroz nekoliko tematskih cjelina, prema tome kako je upitnik podijeljen. Nakon

prikaza rezultata ankete navest će nekoliko primjera dobre prakse djelovanja narodnih knjižnica u turizmu u Hrvatskoj. Motivacija za provođenjem ovog istraživanja proizlazi iz želje da se ispita kakav potencijal mogu imati narodne knjižnice koje se nalaze u manjim sredinama u kojima turizam nije toliko razvijen, pa niti sama kulturno-turistička ponuda. Činjenica je da županije koje se nalaze na obali posjećuje puno veći broj turista, dok županije kontinentalne Hrvatske dobivaju znatno manje pažnje. Iz tog razloga, narodne knjižnice, u suradnji s ostalim kulturnim i drugim institucijama, mogu biti upravo ono što je potrebno da se i u manjim sredinama kontinentalne Hrvatske oživi kultura te da se pridobije interes turista, kako stranih tako i domaćih. Osim toga, narodne knjižnice u Sisačko-moslavačkoj županiji kao cjelina dosad nisu bile predmet istraživanja u kontekstu njihovog doprinosa razvoju kulturnog turizma, pa bi ovo istraživanje moglo pomoći u stvaranju šire slike o temi.

2. Kulturni turizam

2.1. Određenje pojma kulturnog turizma

Pojam kulturnog turizma je teško obuhvatiti samo jednom definicijom, s obzirom da se u literaturi može naići na različita objašnjenja pojma. Pojedinci koji djeluju u području kulturnog turizma prilagođavaju definiciju pojma ovisno o proizvodima ili resursima kojima se bave, no, prema Jelinčić, svi ti stručnjaci imaju nešto zajedničko, a to je upoznavanje turista s kulturom, umjetnošću ili povijesti nekog grada, regije ili države.¹ Kulturni turizam samo je jedan od podvrsta turizma koji su se javili s novim interesima turista, a tu spadaju i, na primjer, vjerski turizam, sportski turizam, seoski turizam itd. Tako je nastala segmentacija tržišta u kojoj se te podvrste nazivaju selektivni oblici turizma.² Nešto drugačiju definiciju, u kojoj je primijenjen marketinški pristup kulturnom turizmu, ponudili su du Cros i McKercher. Autori navode da je kulturni turizam „vrsta turizma koja se oslanja na resurse kulturnog naslijeđa u destinaciji i transformira ih u proizvode koji se mogu konzumirati od strane turista“, te ističu četiri elementa kulturnog turizma – turizam, korištenje kulturnih resursa, konzumaciju iskustava i proizvoda te samog turista.³ Njihova definicija mijenja perspektivu iz koje se kulturni turizam može promatrati. Kulturni turizam više nije koncept na koji se gleda samo iz društvenog ili

¹ Jelinčić, Daniela Angelina, *Abeceda kulturnog turizma*, Zagreb: Meandar Media, 2008., str. 41-42.

² Isto, 22.

³ Du Cros, Hilary; McKercher, Bob, *Cultural tourism*, London, New York: Routledge, 2015. [drugo izdanje; prvo izdanje 2002.], str. 6.

humanističkog aspekta (kulturnog, povijesnog, umjetničkog i sl.), jer ova definicija donosi konkretne smjernice, kategorije i podjele koje traže ekonomsku perspektivu, odnosno orijentaciju na krajnji proizvod te iskustvo turista. Osim turističkog i marketinškog pristupa, također je važna uloga kulturnog menadžmenta u upravljanju kulturno-turističkim resursima kao proizvodima.⁴ Još jednu definiciju kulturnog turizma daje *Strategija razvoja kulturnog turizma* iz 2003. godine koju izdaje Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske (tada Ministarstvo turizma Republike Hrvatske). Prema Strategiji, kulturni turizam smatra se turizmom specijalnih interesa te se definira kao „posjete osoba izvan njihovog stalnog mjesta boravka motivirane u cijelosti ili djelomično interesom za povijest, umjetnost, naslijeđe ili stil života lokaliteta, regije, grupe ili institucije“.⁵ Nadalje, u radu koji obrađuje specifičnu temu knjižnica u turizmu, Jelinčić i Zović definiraju kulturni turizam kao „vrstu selektivnog turizma gdje su odredišta turističkih posjeta kulturni događaji ili objekti koji predstavljaju spomenički lokalitet određenog područja“.⁶ U ovoj definiciji vide se neke sličnosti s definicijom iste autorice u knjizi *Abeceda kulturnog turizma*, ili pak s definicijom iz *Strategije razvoja kulturnog turizma*, no ovdje se ipak navode konkretni primjeri poput kulturnih događaja ili spomeničkih objekata. Još jednu definiciju donosi Demonja u svom radu o ulozi marketinga u razvoju kulturnog turizma, gdje kulturni turizam određuje kao „putovanja koja uključuju posjet kulturnim resursima, neovisno radi li se o materijalnim ili nematerijalnim kulturnim resursima i bez obzira na primarnu motivaciju“.⁷ Iako Strategija također ističe da njihova definicija kulturnog turizma obuhvaća i opipljivu (materijalnu) i neopipljivu (nematerijalnu) kulturu, ona navodi, za razliku od Demonje, da kulturni turisti moraju barem djelomično biti motivirani kulturom prilikom dolaska u destinaciju.⁸

Iako su u ovom poglavlju spomenute samo neke definicije kulturnog turizma, iz njih je vidljivo da se one često prilagođavaju različitim potrebama, proizvodima i namjerama. Usprkos tomu, važno je iskoristiti svaku perspektivu u korist nastanka novih strategija ili planova razvoja kulturnog turizma, te obuhvatiti sve mogućnosti za inovativna rješenja koja bi mogla unaprijediti kulturno-turističku ponudu.

⁴ Isto, str. 6.

⁵ *Strategija razvoja kulturnog turizma*, Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske, 2003., str. 5.

⁶ Jelinčić, Daniela Angelina; Zović, Irides, “KNJIŽNICE U TURIZMU: SHHHH, QUIET PLEASE! NEIN, HERZLICH WILLKOMMEN! SI ACCOMODI!”, u: *Liburna : međunarodni znanstveni časopis za kulturu, turizam i komuniciranje* 1, 1 (2012.), str. 38.

⁷ Demonja, Damir, Uloga marketinga u razvoju kulturnog turizma u Hrvatskoj, u: *Podravina : časopis za geografska i povijesna multidisciplinarna istraživanja* 13, 25 (2014.), str. 115.

⁸ *Strategija razvoja kulturnog turizma*, Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske, 2003., str. 5.

2.2. Kulturni turisti

Karakteristike pojedinih grupa kulturnih turista, ali i turista općenito, uvelike se razlikuju ovisno o njihovim osobnim interesima, obrazovanju, dobnoj skupini, financijskim uvjetima i slično. Prosječni je turist u novije doba obrazovaniji i informiraniji, raspolaže s većim financijskim sredstvima nego u prošlosti, pa samim time i zahtijeva više od svog iskustva putovanja, kao što su interaktivnost, inovativnost i edukacija.⁹ Kao što je stručnjacima postalo izazovno složiti se oko samo jedne, jedinstvene definicije kulturnog turizma, tako i za definiranje profila kulturnog turista postoji nekoliko podjela u literaturi. Već spomenuti autori, du Cros i McKercher, navode i opisuju pet tipova kulturnih turista, a to su namjerni kulturni turist (*engl. purposeful cultural tourist*), kulturni turist s namjerom razgledavanja (*engl. sightseeing cultural tourist*), slučajni kulturni turist (*engl. serendipitous cultural tourist*), ležerni kulturni turist (*engl. casual cultural tourist*) i usputni kulturni turist (*engl. incidental cultural tourist*).¹⁰ Namjernom kulturnom turistu je kulturni turizam primarni motiv za posjet destinaciji te ima duboko kulturno iskustvo, dok je kulturnom turistu s namjerom razgledavanja kulturni turizam glavni ili značajni motiv za posjet, ali ima pomalo površno iskustvo posjeta. Slučajni kulturni turist ne odlazi u destinaciju zbog kulturnog turizma kao takvog, no nakon sudjelovanja u nekom događaju vezanom za kulturu ima duboko iskustvo posjeta. Ležernom kulturnom turistu kulturni turizam predstavlja slab motiv za posjet nekoj destinaciji, pa samim time ima površno iskustvo posjeta, a usputni kulturni turist ne putuje u destinaciju zbog kulturnog turizma, no svejedno sudjeluje u takvoj vrsti aktivnosti te ima površno iskustvo posjeta. Autori razlikuju tipove kulturnih turista prema njihovoj motivaciji za posjet određenoj destinaciji i prema iskustvu ili dojmu s kojim ostanu nakon sudjelovanja u aktivnostima povezanim s kulturom. Jelinčić spominje jednu malo drugačiju tipologiju, no kriterij prema kojemu se dijele kulturni turisti i dalje ostaje motivacija. Ona razlikuje turista usputne ili slučajne kulturne motivacije (privučenog kulturom), koji je stigao u destinaciju kao sportski, zdravstveni ili neki drugi turist, ali je u kontaktu s lokalnom kulturom ili posjećuje neki kulturni objekt, *must see* turista (inspiriranog kulturom), koji je izuzetno motiviran kulturom, ali posjećuje ili sudjeluje samo u kulturnim događanjima koja su trenutno u trendu, te pravoga kulturnog turista (motiviranog kulturom), kojemu je glavna motivacija kod odabira destinacije

⁹ Jelinčić, Daniela Angelina, *Abeceda kulturnog turizma*, Zagreb: Meandar Media, 2008., str. 53.

¹⁰ Du Cros, Hilary; McKercher, Bob, *Cultural tourism*, London, New York: Routledge, 2015. [drugo izdanje; prvo izdanje 2002.], str. 123.

kultura i ovisi o njegovim specifičnim interesima u kulturi.¹¹ Ova tipologija također je poslužila kao temelj za podjelu kulturnih turista u *Strategiji za razvoj kulturnog turizma*, te ona također navodi turiste motivirane kulturom, turiste inspirirane kulturom te turiste privučene kulturom. Turisti motivirani kulturom usmjereni su na elitna kulturna događanja i turističke pakete, a kao cjelina čine samo 5-15% turista. Turisti inspirirani kulturom posjećuju one popularnije kulturne događaje ili lokalitete, samo su površno motivirani kulturom kod posjeta, te čine najveću cjelinu od oko 30% turista. Turistima privučenima kulturom glavna motivacija nije posjet kulturnim događajima ili lokalitetima, te će se odlučiti na sudjelovanje ili posjet samo ako su na vrijeme informirani ili ako je lako dostupno, a čine oko 20% turista.¹²

U navedenim kategorizacijama kulturnih turista vidljivo je da svaki kulturni turist može imati različitu motivaciju, stupanj obrazovanja ili društvenu pozadinu, no zajedničko im je da svaki od njih predstavlja putnika i potrošača koji dolazi u destinaciju sa željom da doživi nešto zanimljivo i novo. Bilo da turisti dolaze u određenu destinaciju ili na kulturnu manifestaciju s namjerom ili usputno, organizatori i stručnjaci u području mogu učenjem novih vještina, voljom i suradnjom svakom turistu ponuditi nešto od interesa, nešto što bi obogatilo njihovo iskustvo ili potaknulo znatiželju o kulturnoj ponudi destinacije.

2.3. Kulturni turizam u Hrvatskoj

Poznato je da je turizam jedna od najvažnijih gospodarskih grana u Hrvatskoj koja iz godine u godinu broji sve veće prihode i ruši rekorde u dolascima i noćenjima turista. Prema podacima Hrvatske narodne banke za četvrto tromjesečje 2023. godine, udio turizma u BDP-u Hrvatske za 2023. godinu iznosio je čak 19,6%.¹³ S obzirom na razdoblje pandemije koje je obilježilo 2020. godinu pa nadalje, ove visoke brojke su u svakom slučaju pokazatelj napretka i sve većeg interesa turista.

Velik broj turista (posebno stranih turista) dolazi u Hrvatsku zbog odmora na moru, koncentrirajući se na prostor Jadranske Hrvatske. Upravo zbog toga kontinentalne regije su te koje se više oslanjaju na kulturu, odnosno kulturni turizam, kao glavni turistički resurs, iako se u tom dijelu Hrvatske više kreću domaći turisti.¹⁴ Za razliku od regija koje se nalaze uz obalu Jadranskoga mora, u koje najveći broj turista dolazi u ljetnim mjesecima, kontinentalna

¹¹ Jelinčić, Daniela Angelina, *Abeceda kulturnog turizma*, Zagreb: Meandar Media, 2008., str. 48-49.

¹² *Strategija razvoja kulturnog turizma*, Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske, 2003., str. 6.

¹³ *Prihodi od turizma u 2023. veći za 11,4%*, Službena mrežna stranica Hrvatske narodne banke, 29. ožujak 2024., <https://www.hnb.hr/-/prihodi-od-turizma-u-2023-veci-za-11-4-posto>

¹⁴ Jelinčić, Daniela Angelina, *Abeceda kulturnog turizma*, Zagreb: Meandar Media, 2008., str. 261.

Hrvatska ima potencijal razviti cjelogodišnju turističku ponudu. To napominje i Demonja nazivajući kontinentalni turizam „turizmom za cijelu godinu“, te navodi potencijale za razvoj kontinentalnog turizma poput bogate kulturne, povijesne i graditeljske baštine i netaknute prirode.¹⁵ U prilog tomu govori i *TOMAS Hrvatska 2022./2023.*, istraživanje o stavovima i potrošnji turista u Hrvatskoj za 2022. i 2023. godinu koje provodi Institut za turizam. Rezultati istraživanja uspoređuju podatke prema regijama, pa tako posebno odvajaju rezultate za Jadransku Hrvatsku i za kontinentalnu Hrvatsku. Za potrebe ovoga rada naglasak će biti na podacima za kontinentalnu Hrvatsku, točnije, na podacima o motivima za dolazak turista, aktivnostima za vrijeme boravka u destinaciji te stupnju zadovoljstva elementima turističke ponude mjesta. U tablici 1 navode se rezultati o motivima za dolazak u kontinentalnu Hrvatsku prema kategorijama s najzastupljenijim motivima. Najčešći motivi za posjet su tzv. *city-break* (23,1%), posao (22%) i priroda (20%), dok je kulturom i umjetnošću motivirano 13,4% turista.¹⁶

Rang	Kontinentalna Hrvatska	%
1.	Gradovi (<i>city break</i>)	23,1
2.	Posao	22,0
3.	Priroda	20,0
4.	Posjet rodbini i prijateljima	14,3
5.	Kultura i umjetnost	13,4
6.	<i>Touring/sightseeing</i>	12,9
7.	Gastronomija	11,0
8.	<i>Wellness/toplice</i>	9,1
9.	Zdravstveni razlozi	7,9
10.	Sela/ruralno područje	7,8

Tablica 1. Motivi za dolazak turista u kontinentalnu Hrvatsku

U rezultatima o aktivnostima za vrijeme boravka u destinaciji prednjače odlazak u restorane (58,8%) i razgledavanje gradova (49,6%), no također je važno za istaknuti da 25% turista posjećuje muzeje, galerije i izložbe i 17,5% posjećuje povijesne građevine, dok samo 3,5%

¹⁵ Demonja, Damir, Uloga marketinga u razvoju kulturnog turizma u Hrvatskoj, u: *Podravina : časopis za geografska i povijesna multidisciplinarna istraživanja* 13, 25 (2014.), str. 121.

¹⁶ *TOMAS Hrvatska 2022./2023.*, Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj u 2022. i 2023. godini, Službena mrežna stranica Hrvatske turističke zajednice, 2023., str. 18., <https://www.htz.hr/hr-HR/informacije-o-trzistima/programi-trzisnih-istrazivanja/tomas-istrazivanja>

posjećuje kulturna događanja.¹⁷ Posebno su značajni rezultati o stupnju zadovoljstva elementima turističke ponude mjesta. U tablici 2 čak 93,6% turista iskazuje zadovoljstvo ukupnim boravkom u kontinentalnoj Hrvatskoj, kulturom i umjetnošću 91,4%, a događanjima i manifestacijama 82,2% turista.¹⁸

Rang*	Elementi ponude	Ukupno (%)	Jadranska Hrvatska (%)	Kontinentalna Hrvatska (%)	
1.	Ljepota prirode i krajolika	92,9	92,9	91,3	
2.	Ljepota mjesta	92,7	92,7	91,1	
3.	Ukupni boravak	92,4	92,4	93,6	
4.	Osobna sigurnost	92,2	92,1	95,3	
5.	Atmosfera, ugođaj	91,0	90,9	92,8	
6.	Čistoća plaža	89,1	89,2	83,2	
7.	Smještajni objekt	88,9	88,9	88,9	
8.	Uređenost mjesta	88,6	88,7	86,2	■ Vrlo nizak
9.	Ekološka očuvanost prostora	88,5	88,6	87,3	
10.	Gostoljubivost lokalnog stanovništva	88,2	88,0	92,6	
11.	Gastronomska ponuda u mjestu	87,3	87,1	90,6	
12.	Mogućnosti kvalitetnog kretanja pješice u destinaciji	86,2	86,0	88,6	■ Nizak
13.	Prilagođenost destinacije djeci	85,8	85,8	87,5	
14.	Informacije u destinaciji	84,7	84,8	81,6	
15.	Opremljenost/uređenost plaža	84,3	84,3	81,4	
16.	Pješačke staze	84,3	84,3	83,5	■ Srednji
17.	Besplatni internet u destinaciji	84,3	84,4	79,8	
18.	Označavanje znamenitosti	83,7	83,7	85,5	
19.	Kultura i umjetnost	83,6	83,3	91,4	
20.	Prometna dostupnost destinacije	83,3	83,1	88,0	■ Visok
21.	Ponuda organiziranih izleta u okolicu	82,4	82,6	74,7	
22.	Informacije/edukacija u zaštićenim prirodnim područjima	81,7	81,9	77,2	
23.	Prilagođenost destinacije osobama s posebnim potrebama	81,4	81,5	79,0	
24.	Sportski sadržaji	81,0	81,0	83,3	
25.	Zabava/noćni život	79,8	80,0	74,6	■ Vrlo visok
26.	Događanja i manifestacije	79,4	79,4	82,2	
27.	Biciklističke rute i staze	78,9	79,0	71,5	
28.	Mogućnost za kupnju	77,8	77,6	83,1	
29.	Lokalni javni prijevoz	76,9	76,8	79,9	
30.	Promet u mjestu	67,3	67,1	73,1	

* Rang prema broju postotaka za ocjene 6 i 7 na skali od 1 (jako loše) do 7 (odlično).

Tablica 2. Stupanj zadovoljstva elementima turističke ponude mjesta

Ovi rezultati ukazuju na činjenicu da, iako se kod turista vidi određen interes za kulturu i umjetnost, kulturne atrakcije i dalje prilično zaostaju za prirodnim atrakcijama, razgledavanjem gradova i gastronomskim turizmom.

¹⁷ Isto, str. 27.

¹⁸ Isto, str. 30.

Hrvatska ima priliku za stvaranjem inovativne kulturno-turističke ponude, no za pretvaranje kulturnih resursa u proizvod namijenjen turistima potrebno je uložiti puno napora, kreativnosti, pa i ljudskih i financijskih resursa. Prema Jelinčić, najveće zapreke u razvitku kulturnog turizma u Hrvatskoj su loša suradnja među sektorima, manjak posebnih natječajna ili tijela koji bi poduprli kulturno-turističke projekte, manjak znanja iz područja kulturnog menadžmenta, manjak stručnjaka pri nadležnim ministarstvima, nedostatak volje kulturnih djelatnika za uključivanjem u nešto drugačije projekte te slaba zainteresiranost turističkih djelatnika za kulturu kao resurs u turizmu.¹⁹ Uz to, problem koji koči dosljedan razvoj kulturnog turizma u Hrvatskoj može biti i nedovoljna ili nekvalitetna promocija kulturnih, umjetničkih i sličnih sadržaja, posebice u usporedbi sa intenzivnom promidžbom jadranske obale i ljetovanja u Hrvatskoj. Najvažnija stavka za što uspješnije osmišljavanje i provedbu marketinških strategija kulturnog turizma je orijentacija na potrebe i želje gosta ili turista.²⁰ Pravilna i dosljedna primjena marketinških strategija mogla bi potaknuti turiste da posjećuju i one manje popularne destinacije ili događaje, što se odnosi i na kontinentalnu Hrvatsku.

Na temelju istraživanja očito je da postoji određena razina interesa za kulturni turizam kod turista koji dolaze u Hrvatsku, bez obzira što nije dostigao interes za odmorom na moru ili u prirodi. Ulaganjem većih napora, kreativnih rješenja i promidžbenih aktivnosti, i knjižnice bi mogle postati kulturni resurs koji će svojim programima i sadržajima upotpuniti slobodno vrijeme turista. U Hrvatskoj institucije poput knjižnica i arhiva nisu prioritet u kontekstu privlačenja stranih turista, s obzirom da se većinom bave nacionalnom baštinom prezentiranom na hrvatskom jeziku, no mogu postati vrijedan resurs kod privlačenja domaćih turista.²¹

3. Narodne knjižnice i kulturni turizam

Prema IFLA-inim smjernicama za narodne knjižnice „narodna knjižnica je organizacija koju osniva, podržava i financira zajednica putem lokalne, regionalne ili nacionalne vlasti ili putem nekog drugog oblika organizacije. Ona osigurava pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju i djelima mašte pomoću niza izvora i službi, a na raspolaganju je svim članovima zajednice bez obzira na njihovu rasu, nacionalnost, dob, spol, religiju, jezik,

¹⁹ Jelinčić, Daniela Angelina, *Abeceda kulturnog turizma*, Zagreb: Meandar Media, 2008., str. 291-292.

²⁰ Demonja, Damir, Uloga marketinga u razvoju kulturnog turizma u Hrvatskoj, u: *Podravina : časopis za geografska i povijesna multidisciplinarna istraživanja* 13, 25 (2014.), str. 125.

²¹ Jelinčić, Daniela Angelina, *Abeceda kulturnog turizma*, Zagreb: Meandar Media, 2008., str. 271-272.

invaliditet, ekonomski i radni status te obrazovanje.“²² Ako se već u samoj definiciji narodne knjižnice pokuša pronaći poveznica s kulturnim turizmom i razvojem kulture, možemo ju naći u onome što knjižnica nudi i kome to nudi. Znanje, informacije, učenje i djela mašte su elementi koji mogu poslužiti za izradu i razvoj raznolikih sadržaja koji se, osim stalnim korisnicima knjižnice, mogu prezentirati i turistima. Isto tako, definicija naglašava da narodna knjižnica svima bezuvjetno nudi svoje usluge i službe, što se svakako može primijeniti i na turiste u prolazu. IFLA-ine smjernice direktno se dotiču veze između narodnih knjižnica i kulturnog razvitka navodeći da: „narodna knjižnica ima važnu ulogu osiguravanja žarišta kulturnog i umjetničkog razvoja zajednice te pomaganja pri oblikovanju i održavanju kulturnog identiteta zajednice. To se može postići u suradnji s odgovarajućim lokalnim i regionalnim organizacijama, pružanjem prostora za kulturne aktivnosti, organiziranjem kulturnih programa i brigom da kulturni interesi budu zastupljeni u fondu knjižnice.“²³ Iako se Smjernice u definiranju i utvrđivanju zadaća narodnih knjižnica najviše usmjeravaju na lokalnu zajednicu, odnosno na njihove potrebe i interese, može se pretpostaviti da bi i turistima koji tijekom posjeta žele pobliže upoznati lokalnu kulturu navedene kulturne aktivnosti i programi bili privlačni. Pezer i Ladan naglašavaju da je uloga knjižničara otvarati vrata i svojim korisnicima, ali i onim pojedincima (posjetiteljima, turistima) koji su samo u prolazu, jer se upravo na taj način potvrđuje važnost knjižnica u društvu.²⁴

Ksenija Tokić u svom doktorskom radu promatra ulogu knjižnica u hrvatskom turizmu kroz njihove tri osnovne funkcije, a to su informacijska, obrazovna i kulturna funkcija. Informacijsku funkciju knjižnica ostvaruje kroz pružanje informacija turistu o mjestu te o svakodnevnom životu ili događajima u mjestu, obrazovnu funkciju kroz pružanje pristupa znanju i građi te podučavanje turista o informacijskim i komunikacijskim tehnologijama, dok kulturnu funkciju ispunjava pružanjem pristupa književnim i umjetničkim djelima te promoviranjem lokalne kulturne baštine.²⁵ Ispunjavanjem svojih glavnih funkcija narodne knjižnice, osim što učvršćuju vezu s lokalnom zajednicom i afirmiraju kulturni identitet zajednice, svakako mogu doprinijeti i razvoju kulturnog turizma obavještavanjem,

²² *IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice*, (ur.) Christie Koontz, Barbara Gubbin, Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. [drugo hrvatsko izdanje (prema drugomu izmijenjenom izdanju izvornika); prvo izdanje 2001.], str. 15.

²³ Isto, str. 20.

²⁴ Pezer, Iva; Ladan, Klaudija, Knjižnica u turističkoj ponudi grada, u: *Narodne knjižnice kao treći prostor: zbornik radova 9. savjetovanja za narodne knjižnice* (Zadar, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 9. – 11. 10. 2013.), (ur.) Dunja Maria Gabriel, Jelica Leščić, Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015., str. 329.

²⁵ Tokić, Ksenija, *Uloga knjižnica u hrvatskom turizmu*, doktorski rad, Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2015., str. 93.

podučavanjem i ponudom sadržaja turistima. Knjižnice svoju informacijsku ulogu mogu ostvariti ponudom različitih informativnih sadržaja, u različitim oblicima i medijima. To mogu biti, na primjer, informacije o kulturnoj ponudi ili kulturnim znamenitostima u destinaciji, informacije o knjižničnim zbirkama, pristup internetu i digitaliziranoj građi, ali i ponuda informacijske podrške stručnjacima u istraživanju turizma.²⁶ Obrazovnu ulogu knjižnica realizira ponudom sadržaja i aktivnosti edukativnog karaktera, s ciljem podrške obrazovanju i osobnom razvoju pojedinaca, bilo da je riječ o turistima ili lokalnoj zajednici. U tu svrhu knjižnica može organizirati predavanja, radionice, izložbe, tečajeve ili prezentacije o različitim temama. Česte teme knjižničnih programa su radionice informacijske ili informatičke pismenosti, predavanja o temama iz znanstvenog područja, književne večeri itd. Zbog opsega djelatnosti knjižničara od velike je važnosti i obrazovanje samih knjižničara, odnosno stalno stručno usavršavanje, posebno u današnje vrijeme kada turisti zahtijevaju sve više od svog iskustva.²⁷ Kulturna uloga knjižnica odnosi se na čuvanje, prezentaciju i promociju kulturne baštine, a knjižnice to odrađuju putem izložbi djela iz svog fonda ili djela lokalnih umjetnika, interpretacijom kulturnih, umjetničkih ili povijesnih lokaliteta, organizacijom kulturnih ili umjetničkih manifestacija i sličnih događaja. Zbirke lokalne baštine ili zavičajne zbirke imaju posebno značenje i vrijednost u kontekstu kulturne funkcije knjižnice. Knjižnične zbirke često sadrže staru, vrijednu i rijetku građu poput knjiga, inkunabula, rukopisa, zemljovida i fotografija, pomoću koje se na zanimljiv način turiste može poučiti o lokalnoj kulturnoj baštini.²⁸ Osim toga, u knjižničnim se zbirkama mogu naći grafike, crteži i druga neknjižna građa koja bi turistima mogla biti vizualno upečatljiva i atraktivna.

Osim ovih triju osnovnih funkcija knjižnice, i sama zgrada u kojoj se knjižnica nalazi može imati svoju ulogu u privlačenju posjetitelja. Zgrada u kojoj je smještena knjižnica može se javiti u funkciji kulturno-turističke atrakcije zbog svoje arhitektonske, umjetničke, povijesne ili spomeničke vrijednosti, te zbog svoje važnosti u kontekstu kulture, obrazovanja i znanosti.²⁹ Postoje brojni primjeri svjetski poznatih knjižnica koje se posjećuju zbog svoje vizualne atraktivnosti, bilo da je riječ o starim građevinama u povijesnim stilovima ili modernim

²⁶ Tokić, Ksenija; Tokić, Ivo, Informacijska funkcija knjižnica u turizmu : studija slučaja Hrvatske, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 4 (2017.), str. 136.

²⁷ Jelinčić, Daniela Angelina; Zović, Irides, "KNJIŽNICE U TURIZMU: SHHHH, QUIET PLEASE! NEIN, HERZLICH WILLKOMMEN! SI ACCOMODI!", u: *Liburna : međunarodni znanstveni časopis za kulturu, turizam i komuniciranje* 1, 1 (2012.), str. 45.

²⁸ Tokić, Ksenija; Tokić, Ivo, Tourism potential of libraries, u: *Tourism: An International Interdisciplinary Journal* 66, 4 (2018.), str. 450.

²⁹ Tokić, Ksenija, *Uloga knjižnica u hrvatskom turizmu*, doktorski rad, Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2015., str. 102.

zdanjima (npr. Trinity College Library, British Library, Stadtbibliothek Stuttgart). Neke knjižnice su posjećene jer imaju veliku ulogu na nacionalnom planu, pa se uz bok ovim knjižnicama može dodati i Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.

Ksenija Tokić i Ivo Tokić također dovode djelatnost knjižnica u vezu s razvojem održivog turizma u Hrvatskoj, te navode da se kroz sve glavne funkcije knjižnice (informacijske, obrazovne, kulturne funkcije te funkcije knjižnice kao atrakcije) „proteže snaga knjižnice kao komunikatora održivog turizma.“³⁰ Autori također daju praktične primjere kroz koje knjižnica utječe na razvoj održivog turizma. Jedan takav primjer je izrada i prodaja suvenira turistima, odnosno stvaranje jedinstvenog turističkog proizvoda kojim bi se promovirala autentičnost lokalne kulture, a uz to i pridonosilo proračunu knjižnice. To mogu biti suveniri ili dekorativni predmeti s motivima iz fonda knjižnice (npr. motivi s razglednica, zemljovida ili fotografija), praktični predmeti poput majica, olovaka ili torbi, replike predmeta iz zbirki knjižnice itd.³¹

3.1. Biblioturizam

Pojam biblioturizma već u svom imenu jasno povezuje knjižnice i turizam te se sama pojava takvog pojma u literaturi može interpretirati kao određen napredak u razvoju ovakve specifične vrste turizma koji je povezan s knjižnicama. Biblioturizam se može promatrati kao podvrsta kulturnog turizma, a u literaturi se često povezuje s književnim turizmom. Ferenčić Martinić i Lesinger u svom radu potpuno izjednačavaju pojmove biblioturizma i književnog turizma, navodeći da je to „vrsta kulturnog turizma koji uključuje posjete mjestima povezanim s književnošću, kao što su: kuće pisaca, knjižare, knjižnice, muzeji i druge književne znamenitosti.“³² S druge strane, Roque i Guerreiro upozoravaju da, iako biblioturizam može sadržavati elemente književnog turizma, ta dva pojma nisu jednaka, s obzirom da se književni turizam temelji na književnim djelima i njihovim autorima.³³ Autorice u svom radu osim pojma biblioturizam koriste i pojam knjižnični turizam (*engl. library tourism*). One naglašavaju da biblioturizam označava turističku aktivnost koja se temelji na knjižnici kao takvoj, odnosno

³⁰ Tokić, Ivo; Tokić, Ksenija, Uloga knjižnica kao komunikacijskog resursa održivog turizma, u: *Suvremene teme : međunarodni časopis za društvene i humanističke znanosti* 11, 1 (2020.), str. 72.

³¹ Isto, str. 76.

³² Ferenčić Martinčić, Ivanka; Lesinger, Maja, Knjižnice kao turistički potencijal malih zajednica, u: *@rhivi* 13 (2023.), str. 32.

³³ Roque, Maria Isabel; Guerreiro, Dalia, Reading the Tourist Destination: bibliotourism and place perception, u: *Journal of Spatial and Organizational Dynamics* 11, 1 (2021.), str. 43.

turističku rutu u kojoj je knjižnica uključena kao glavni element zbog informacija, aktivnosti i usluga koje pruža, na taj način zadovoljavajući svrhu putovanja turista.³⁴

4. Turizam Sisačko-moslavačke županije

Sisačko-moslavačka županija ponosi se svojim prirodnim ljepotama, kulturnim i povijesnim naslijeđem, drvenom tradicijskom i sakralnom arhitekturom, gastronomskom ponudom te brojnim kulturnim događanjima. Na području županije prostiru se dijelovi Moslavine, Posavine, Pounja, Slavonije, Pokuplja, Turopolja, Banovine i Korduna, a svaka od tih regija ima svoju istaknutu prirodnu i kulturnu baštinu. Svojom raznolikom ponudom Sisačko-moslavačka županija više je nego pogodna za razvoj turizma, a zbog svojeg jedinstvenog krajolika, posebno za turizam koji je povezan s aktivnostima na otvorenom. Primjerice, samo u Moslavini nalaze se Park prirode Lonjsko Polje te Regionalni park Moslavačka gora, s mnoštvom planinarskih i biciklističkih staza. Tako se razvijaju i razni selektivni oblici turizma poput zdravstvenog, lovnog, ruralnog, ciklo, eno i gastroturizma.³⁵

U tom kontekstu valja naglasiti i povoljan prometni i geografski položaj Sisačko-moslavačke županije, pa i blizinu glavnom gradu Zagrebu, što zasigurno igra ulogu u dolasku stranih ili domaćih turista. Također je važno za istaknuti da se u *Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske* nalazi 260 zaštićenih dobara s područja Sisačko-moslavačke županije.³⁶

Pandemija na globalnoj razini te razorni potresi koji su 2020. godine pogodili Hrvatsku ponajviše su uzrokovali štetu na području Sisačko-moslavačke županije, u kojoj se Petrinja i Glina mogu izdvojiti kao najugroženiji gradovi. Cijela situacija nedvojbeno je utjecala i na odluke o putovanju, pa je tako zabilježen značajan pad u dolascima i noćenjima turista. U tablici 3 i 4 možemo vidjeti značajan pad u broju dolazaka i noćenja turista nakon turistički vrlo uspješne 2019. godine, a taj pad posebno se ističe kod stranih turista.³⁷

³⁴ Isto, str. 53.

³⁵ *Provedbeni program razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije za razdoblje 2022. – 2025. godine*, Službena mrežna stranica Sisačko-moslavačke županije, 2022., str. 7., <https://www.smz.hr/dokumenti/strategije>

³⁶ Isto, str. 28

³⁷ Isto, str. 30.

Vrsta turista	Dolasci				
	2017	2018	2019	2020	2021
Domaći	18 711	18 661	21 962	9744	8316
Strani	18 457	21 443	19 939	4937	6866
Ukupno:	37 168	40 104	41 901	14 681	15 182

Tablica 3. Broj dolazaka domaćih i stranih turista 2016. – 2021. godine

Vrsta turista	Noćenja				
	2017	2018	2019	2020	2021
Domaći	35 865	39 333	105 741	34 494	27 056
Strani	58 193	81 033	45 118	15 736	19 335
Ukupno:	94 058	120 366	150 859	50 230	46 391

Tablica 4. Broj noćenja domaćih i stranih turista 2016. – 2021. godine

Godišnje izvješće o provedbi Plana razvoja Sisačko-moslavačke županije za razdoblje do 2027. godine za 2023. godinu pokazuje da se situacija polako popravlja, te navodi da se broj noćenja u turističkim smještajnim objektima povećao s 65 539 u 2022. godini na 68 647 noćenja u 2023. godini, što je povećanje od 4,74 %.³⁸

Službena stranica Turističke zajednice Sisačko-moslavačke županije ima atraktivno korisničko sučelje, lako se može pretraživati te sadrži zaista puno informacija koje mogu biti korisne i zanimljive turistima. Osim osnovnih informacija, brošura te kontakt podataka turističkih zajednica i agencija na području županije, stranica nudi i pregled mogućih destinacija, prirodne i kulturne baštine u županiji, gastronomske ponude, opcija smještaja te raznih događanja. Stranica također ima svoju inačicu na engleskom i njemačkom jeziku, što je od posebne važnosti za strane turiste. Ipak, pregledom stranice lako je zamijetiti da engleska i njemačka verzija stranice nisu dovoljno ažurne, posebno u vezi informacija o kulturnim, sportskim i ostalim zabavnim događajima u županiji.

³⁸ Godišnje izvješće o provedbi Plana razvoja Sisačko-moslavačke županije za razdoblje do 2027. godine za 2023. godinu, Službena mrežna stranica Sisačko-moslavačke županije, 2024., str. 15., <https://www.smz.hr/dokumenti/strategije>

4.1. Kulturni turizam Sisačko-moslavačke županije

Među selektivnim oblicima turizma koji se razvijaju u Sisačko-moslavačkoj županiji može se istaknuti i razvoj kulturnog turizma. Osim velikog broja kulturnih manifestacija u gradovima diljem županije, svakako se ističu i projekti otvaranja interpretacijskih centara te uspostavljanja kulturno-turističkih ruta. Tako je Sisačko-moslavačka županija 2016. godine utemeljila Interpretacijski centar baštine Banovine (ICBB) u Petrinji te 2017. godine Kulturni centar braće Radić (KCBR) u Martinskoj Vesi, a 2022. godine te je dvije ustanove spojila u Kulturno-povijesni centar Sisačko-moslavačke županije sa sjedištem u Sisku.³⁹ Kulturno-povijesni centar na svojoj službenoj stranici ističe da u svom radu obuhvaćaju „predstavljanje i promicanje materijalne i nematerijalne povijesne, kulturne i prirodne baštine na području Sisačko moslavačke županije i njeno stavljanje u funkciju radi unaprjeđenja ponude kulturnih sadržaja u svrhu razvoja kulturnog turizma“.⁴⁰

4.1.1. Narodne knjižnice Sisačko-moslavačke županije i kulturni turizam

Plan razvoja Sisačko-moslavačke županije za razdoblje 2021. – 2027. spominje različite kulturne ustanove u županiji koje svojom djelatnošću pridonose razvoju kulture, a njima pridodaje i knjižnice. Nadalje, plan navodi da na području županije djeluje 19 narodnih knjižnica, čime županija ima potpuno zaokruženu mrežu narodnih knjižnica, s obzirom da narodne knjižnice djeluju u svim gradovima i općinama županije, odnosno u 12 općina i 7 gradova.⁴¹ Prema popisu sa službene stranice *Knjižničarskog društva Sisačko-moslavačke županije* to su:

- Narodna knjižnica i čitaonica „Vlado Gotovac“ Sisak
- Knjižnica i čitaonica Glina
- Narodna knjižnica i čitaonica Martinska Ves
- Knjižnica i čitaonica „Simo Mraović“ Gvozd
- Knjižnica i čitaonica Topusko

³⁹ *Plan razvoja Sisačko-moslavačke županije za razdoblje do 2027. godine*, Službena mrežna stranica Sisačko-moslavačke županije, str. 25., <https://www.smz.hr/dokumenti/strategije>

⁴⁰ *O nama*, Službena mrežna stranica Kulturno-povijesnog centra Sisačko-moslavačke županije, <https://kpc-smz.hr/o-nama/>

⁴¹ *Plan razvoja Sisačko-moslavačke županije za razdoblje do 2027. godine*, Službena mrežna stranica Sisačko-moslavačke županije, str. 25., <https://www.smz.hr/dokumenti/strategije>

- Gradska knjižnica i čitaonica Petrinja
- Knjižnica i čitaonica Dvor
- Knjižnica i čitaonica Sunja
- Gradska knjižnica i čitaonica „Milivoja Cvetnića“ Hrvatska Kostajnica
- Narodna knjižnica i čitaonica „Ivo Kozarčanin“ Hrvatska Dubica
- Knjižnica i čitaonica Popovača
- Knjižnica i čitaonica Kutina
- Knjižnica i čitaonica Velika Ludina
- Knjižnica i čitaonica Lipovljani
- Knjižnica i čitaonica „Ante Jagar“ Novska
- Knjižnica i čitaonica Jasenovac
- Narodna knjižnica i čitaonica „Napredak“ Donji Kukuruzari
- Narodna knjižnica i čitaonica Majur
- Narodna knjižnica i čitaonica Lekenik⁴²

Narodna knjižnica i čitaonica Vlado Gotovac Sisak matična je narodna knjižnica za Sisačko-moslavačku županiju, a sastoji se od Odjela za odrasle, Dječjeg odjela i Ogranka Caprag na posebnim lokacijama. Narodna knjižnica i čitaonica Martinska Ves također djeluje kao zaseban odjel sisačke knjižnice. Još je važno za istaknuti da se zgrada u kojoj se danas nalazi Knjižnica i čitaonica Glina vodi kao zaštićeno kulturno dobro u *Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske*. Pod nazivom *dobra Memorijalno mjesto stradanja civilnih žrtava u parohijskoj crkvi Rođenstva Presvete Bogorodice sa spomenikom Antuna Augustinčića*, ti objekti zajedno „tvore nedjeljivu cjelinu koja ima veliku povijesnu, memorijalnu i umjetničku vrijednost“.⁴³

Izuzev *Plana razvoja Sisačko-moslavačke županije za razdoblje 2021. – 2027.*, knjižnice se, nažalost, ne spominju u dokumentima poput provedbenih planova ili strategija razvoja turizma u Sisačko-moslavačkoj županiji. Jedini primjer gdje se može prepoznati uloga knjižnice u kontekstu kulturno-turističke ponude naveden je u brošuri s turističkim informacijama županije, postavljenoj na službenoj stranici Turističke zajednice Sisačko-moslavačke županije. Unutar poglavlja Turistička događanja spominje se *Ljeto u Novskoj*,

⁴² *Narodne knjižnice*, Službena mrežna stranica Knjižničarskog društva Sisačko-moslavačke županije, <http://kdsMZ.hr/narodne-knjiznice/>

⁴³ *Memorijalno mjesto stradanja civilnih žrtava u parohijskoj crkvi Rođenstva Presvete Bogorodice sa spomenikom Antuna Augustinčića*, Službena mrežna stranica Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske, <https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-7077>

manifestacija u sklopu koje se održava i ljeto u knjižnici, zajedno s ostalim kulturno-umjetničkim, sportskim i sličnim događanjima.⁴⁴ Prema tome, jasno je da, iako je naglašena važnost knjižnica i knjižnične djelatnosti za kulturne aktivnosti u zajednici, nisu predodređeni nikakvi budući planovi ili projekti koji bi dali knjižnicama veću ulogu i potaknuli interes turista. U usporedbi sa nešto razvijenijim selektivnim oblicima turizma, poput lječilišnog, eno ili ciklo turizma, ali i sa ostalim kulturnim institucijama poput muzeja, galerija i interpretacijskih centara, knjižnice ne predstavljaju prioritet u strateškim planovima županije, pa kao takve nisu niti dovoljno promovirane i iskorištene.

5. Pregled dosadašnjih istraživanja

Iako knjižnice kao kulturne ustanove još uvijek nisu dovoljno prepoznate kao potencijalni turistički resurs u Hrvatskoj, u zadnjih dvadesetak godina ipak je provedeno nekoliko istraživanja koja su potaknula raspravu o toj temi. Knjižnicama u hrvatskom turizmu svakako su se najviše bavili Ksenija Tokić i Ivo Tokić, a svojim su istraživanjima doprinijeli proučavanju njihove informacijske, obrazovne i kulturne uloge u turizmu. Autori su u sklopu rada o informacijskoj funkciji knjižnice u turizmu proveli istraživanje putem upitnika na uzorku od 34 knjižnice, među kojima je polovica knjižnica bila iz obalnog dijela Hrvatske i polovica iz kontinentalnog dijela Hrvatske. Rezultati istraživanja su pokazali da knjižnice na obali i unutrašnjosti Hrvatske podjednako sudjeluju u turizmu s obzirom na njihovu informacijsku funkciju, no, dok knjižnice na obali pokazuju puno veću aktivnost u informiranju turista, knjižnice u unutrašnjosti su ipak malo atraktivnije turistima, njihovi fondovi imaju veći potencijal, te se češće koriste za istraživački rad u turizmu ili kod stvaranja kulturno-turističke ponude.⁴⁵ Kod istraživanja koja su provedena izvan Hrvatske može se istaknuti Elisabetta Bovero i njen rad koji se bavi odnosom između kulture, učenja, turizma te informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Autorica provodi istraživanje na knjižnicama u Italiji (preciznije, na knjižnicama u pokrajini Modeni) kojim ispituje interes knjižničara za kulturni turizam, faktore koji utječu na razvoj projekata u kulturnom turizmu i potencijale kulturnog naslijeđa. Rezultati istraživanja pokazuju da knjižničari uglavnom smatraju da kulturni turizam može poboljšati knjižnične usluge, unatoč činjenici da pokazuju slab interes za područje kulturnog

⁴⁴ *Turističke informacije Sisačko-moslavačke županije*, Službena mrežna stranica Turističke zajednice Sisačko-moslavačke županije, str. 7., <https://visitsisakmoslavina.hr/brosure/>

⁴⁵ Tokić, Ksenija; Tokić, Ivo, *Informacijska funkcija knjižnica u turizmu : studija slučaja Hrvatske*, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 4 (2017.), str. 139.

turizma, te su otvoreni za mogućnost suradnje s drugim kulturnim ustanovama, primjeni interdisciplinarnog pristupa, i usavršavanju svojih vještina.⁴⁶ Također se pojavilo nekoliko istraživanja koja obuhvaćaju samo knjižnice u određenim regijama ili županijama u Hrvatskoj. Jelinčić i Zović provode anketno istraživanje u kojemu se, osim narodnih knjižnica, ispituju i turističke zajednice u Istarskoj županiji, s ciljem utvrđivanja koliko i na koji način knjižnice sudjeluju u kulturno-turističkoj ponudi. Analizom odgovora potvrđena je slaba zastupljenost knjižnica u kulturnom turizmu, dok čak 33% ispitanika nije sigurno bi li knjižnica uopće mogla biti od koristi u osmišljavanju turističke ponude.⁴⁷ Nešto recentnije istraživanje provedeno je na narodnim knjižnicama Bjelovarsko-bilogorske županije. Autorice Lončarić Šubaša i Blažeković su putem anketnog upitnika utvrdile da skoro sve knjižnice s područja županije nude mogućnost upoznavanja lokalne kulture svojim posjetiteljima, da omogućuju posudbu građe turistima, da u svom fondu drže građu zanimljivu turistima (literatura o turizmu, turistički vodiči, zbirke na stranim jezicima i sl.), organiziraju izložbe, književne susrete i radionice, ali, s druge strane, mrežne stranice knjižnica isključivo su na hrvatskom jeziku, slabo su zastupljeni tiskani materijali na drugim jezicima, ne nude mogućnost kupnje suvenira, a često su i potpuno izostavljene iz turističkih ruta, putokaza ili brošura.⁴⁸

Na temelju ovih nekoliko istraživanja jasno je da knjižnice u većini slučajeva sadrže građu koja bi mogla biti zanimljiva turistima i da programi u organizaciji knjižnice mogu privući nove posjetitelje. Zbog manjka inicijative knjižničara i turističkih djelatnika te nedovoljne promidžbe i suradnje između institucija, potencijal koji imaju knjižnice nije moguće ostvariti, pa će slična istraživanja i jasne smjernice u budućnosti biti od velike koristi.

6. Istraživanje

Cilj ovog istraživanja je utvrditi imaju li narodne knjižnice na području Sisačko-moslavačke županije ulogu u razvoju kulturnog turizma, te na koje sve načine i u kojoj mjeri sudjeluju u informiranju turista, u osmišljavanju kulturnih sadržaja te promociji kulturne baštine. Svrha istraživanja je prepoznati važnost narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke

⁴⁶ Bovero, Elisabetta, Cultural tourism and libraries: new learning needs for information professionals, u: *World library and information congress: 75th IFLA general conference and council* (Milano, Milano Convention Centre, 23. – 27. 8. 2009.), Milano: IFLA, 2009., str. 13-14.

⁴⁷ Jelinčić, Daniela Angelina; Zović, Irides, "KNJIŽNICE U TURIZMU: SHHHH, QUIET PLEASE! NEIN, HERZLICH WILLKOMMEN! SI ACCOMODI!", u: *Liburna : međunarodni znanstveni časopis za kulturu, turizam i komuniciranje* 1, 1 (2012.), str. 43.

⁴⁸ Lončarić Šubaša, Tihana; Blažeković, Ivana, Narodne knjižnice Bjelovarsko-bilogorske županije i kulturni turizam, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 66, 3 (2023.), str. 221-222.

županije kao institucija koje čuvaju i promoviraju kulturnu baštinu lokalne zajednice, pa samim time doprinose razvoju i bogatstvu kulturno-turističke ponude. Pitanja u anketi dijelom su oblikovana prema istraživanju u sklopu rada Ksenije Tokić i Ive Tokića iz 2017. godine.

Istraživanje je bilo provedeno metodom anketiranja, a instrument korišten za ispitivanje bio je anketni upitnik. Upitnik se sastojao od 42 pitanja zatvorenog i otvorenog tipa. Sadržavao je pitanja višestrukog izbora u kojima se odabire samo jedan odgovor te pitanja u kojima je moguće odabrati više odgovora, pitanja koja traže kratki ili duži odgovor te pitanja koja se temelje na Likertovoj ljestvici. Struktura upitnika je podijeljena u četiri cjeline: Opći podaci, Narodne knjižnice u turizmu, Uključenost narodne knjižnice u turističku ponudu i Vidljivost narodne knjižnice. Prvi dio traži osnovne podatke o knjižnici, a to su njen puni naziv i adresa. Drugi dio ispituje ulogu narodnih knjižnica u turizmu s obzirom na njihovu informacijsku, obrazovnu i kulturnu funkciju te funkciju same knjižnice kao turističke atrakcije. Treći dio istražuje na koji način knjižnice sudjeluju u lokalnoj turističkoj ponudi, a četvrti dio ispituje vidljivost knjižnice kroz promidžbene aktivnosti i materijale.

Na temelju pregleda literature koja se bavi odnosom knjižnica i turizma te uvidom u aktivnosti i ponudu narodnih knjižnica u Hrvatskoj, moguće je ponuditi nekoliko pretpostavki o trenutnom stanju u narodnim knjižnicama Sisačko-moslavačke županije:

1. Narodne knjižnice Sisačko-moslavačke županije mogu doprinijeti razvoju kulturnog turizma kroz svoj fond, usluge, službe i aktivnosti, no njihov potencijal nije dovoljno iskorišten
2. Službe, usluge i aktivnosti narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije nisu dovoljno prilagođene potrebama turista
3. Službe, usluge i aktivnosti u ponudi narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije nisu dovoljno vidljive, odnosno promovirane domaćim i/ili stranim posjetiteljima

Istraživanje je provedeno u razdoblju od 23. srpnja do 25. rujna 2024. godine te je bilo namijenjeno ravnateljima ili voditeljima narodnih knjižnica u Sisačko-moslavačkoj županiji. U razdoblju istraživanja upitnik je bio poslan putem elektroničke pošte na adrese ravnatelja ili voditelja knjižnica. Ispunjavanje upitnika je, u slučaju potrebe za dodatnim pojašnjenjima ili nedoumicama u vezi anketnih pitanja, bilo popraćeno telefonskim razgovorom. Od ukupno 19 narodnih knjižnica koje se nalaze u Sisačko-moslavačkoj županiji, u istraživanju je sudjelovalo njih 16, a to su: Narodna knjižnica i čitaonica „Vlado Gotovac“ Sisak, Knjižnica i čitaonica Glina, Narodna knjižnica i čitaonica Martinska Ves, Knjižnica i čitaonica „Simo Mraović“

Gvozd, Gradska knjižnica i čitaonica Petrinja, Knjižnica i čitaonica Dvor, Knjižnica i čitaonica Sunja, Gradska knjižnica i čitaonica „Milivoja Cvetnića“ Hrvatska Kostajnica, Narodna knjižnica i čitaonica „Ivo Kozarčanin“ Hrvatska Dubica, Knjižnica i čitaonica Popovača, Knjižnica i čitaonica Kutina, Knjižnica i čitaonica Velika Ludina, Knjižnica i čitaonica Lipovljani, Knjižnica i čitaonica „Ante Jagar“ Novska, Narodna knjižnica i čitaonica Majur, Narodna knjižnica i čitaonica Lekenik.

6.1. Rezultati istraživanja

U idućim poglavljima bit će predstavljeni rezultati istraživanja kroz četiri glavne cjeline upitnika, a to su Opći podaci, Narodne knjižnice u turizmu, Uključenost narodne knjižnice u turističku ponudu te Vidljivost narodne knjižnice. S obzirom da cjelina Opći podaci traži od sudionika samo navođenje naziva knjižnice te adresu na kojoj se knjižnica nalazi, prikaz rezultata kreće od cjeline Narodne knjižnice u turizmu. Unutar cjeline Narodne knjižnice u turizmu pitanja se tematski dijele na četiri potkategorije: Informacijska funkcija narodne knjižnice u turizmu, Obrazovna funkcija narodne knjižnice u turizmu, Kulturna funkcija narodne knjižnice u turizmu te Narodna knjižnica kao turistička atrakcija.

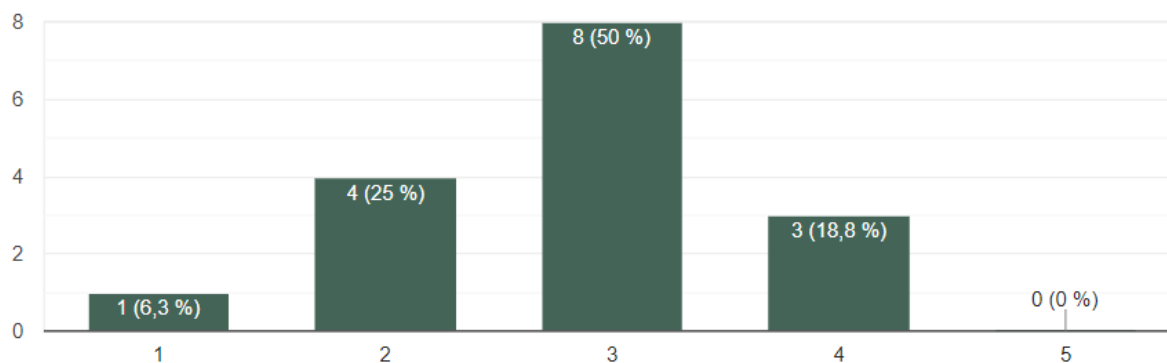
6.1.1. Informacijska funkcija narodne knjižnice u turizmu

Pitanja u ovoj kategoriji odnose se na informacijsku ulogu samoga fonda knjižnice, ali i ostale građe koja se može nalaziti u knjižnici, poput informativnih materijala za korisnike. Osim toga, ispituju se aktivnosti knjižnice u kontekstu informiranja posjetitelja, odnosno turista. Upitnik započinje pitanjem sadrži li knjižnica građu o turizmu, odnosno znanstvenu i stručnu literaturu koja može poslužiti istraživačima u turizmu ili turističkim djelatnicima. Na ovo pitanje je 75% knjižnica odgovorilo potvrdno, što znači da većina narodnih knjižnica na području Sisačko-moslavačke županije svojim fondom može na neki način pripomoći turističkim agencijama, znanstvenicima i ostalim djelatnicima u turističkom sektoru. Građa o turizmu koja se nalazi u knjižnici može koristiti kao temelj ili barem kao referenca pri organiziranju turističkih događaja ili promoviranju turizma županije. Iduće pitanje je razmatralo sadrži li knjižnica građu koja može biti korisna i/ili zanimljiva turistima, a to se

odnosi na planove gradova, turističke vodiče, informativne letke ili brošure, rasporede kulturnih i turističkih događanja, beletristiku i slično. Potvrđan odgovor dalo je 68,8% knjižnica. Knjižnice su najčešće smještene u središtima gradova ili mjesta, pa bi turisti mogli gravitirati prema njima u potrazi za informacijama tijekom svog putovanja. Iz tog je razloga svakako preporučljivo sakupiti i izložiti informativne i promotivne materijale u prostoru knjižnice. Turisti koji su tijekom putovanja motivirani istraživanjem kulturne baštine mjesta, ali i oni koji slučajno dođu u dodir s lokalnom kulturom, mogu imati velike koristi od informativnih materijala koje lokalna knjižnica pruža. Materijali o Sisačko-moslavačkoj županiji ili o nekom mjestu u županiji, kao što su vodiči, brošure ili popisi događanja, mogu navesti turiste na aktivnosti koje možda sami ne bi odabrali, a rezultiralo bi dubljim iskustvom posjeta te kvalitetnijim upoznavanjem kulture. Neke su knjižnice u upitniku navele i druge načine na koji njihov fond pridonosi informacijskoj funkciji knjižnice vezano uz turizam. Knjižnica i čitaonica Vlado Gotovac u Sisku iz svog fonda izdvaja zavičajnu zbirku kao izvor informacija koji može biti od koristi turistima ili turističkim djelatnicima. Knjižnica i čitaonica Simo Mraović u Gvozdu na isto pitanje odgovara:

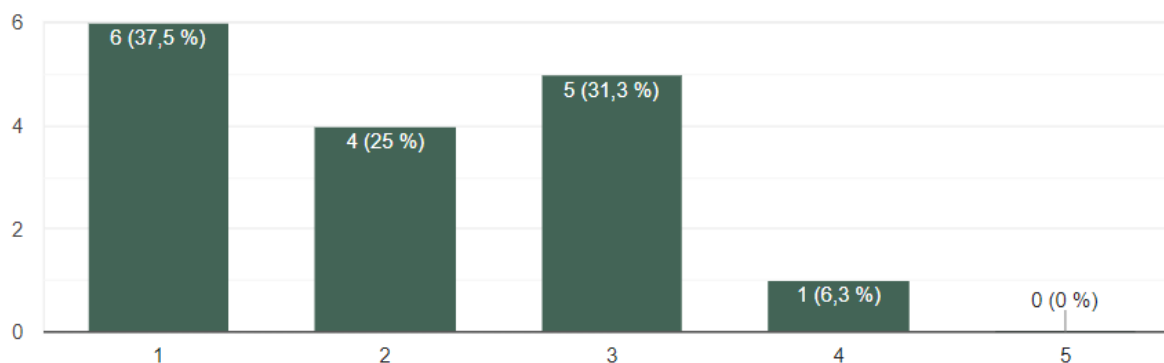
„Dočekujemo delegacije iz zemlje i inozemstva (uglavnom gosti načelnika Općine), prezentiramo sadržaje koji u najboljem svjetlu opisuju naše mjesto, oglašavamo kulturna i turistička događanja na Facebook stranici knjižnice.“

Primanjem delegacija iz zemlje i inozemstva knjižnica može služiti kao posrednik između gostiju koji prvi put dolaze u posjet mjestu i kulturnih događanja i aktivnosti, informirajući ih o zanimljivostima svog zavičaja. Također, Knjižnica ističe svoju Facebook stranicu kao mjesto za informiranje korisnika i potencijalnih posjetitelja o kulturnim i turističkim događanjima. Idućih nekoliko pitanja u anketi koriste Likertovu ljestvicu za mjerenje stavova ravnatelja ili voditelja knjižnica, a skala se proteže od 1 (nimalo), 2 (slabo), 3 (srednje), 4 (prilično) do 5 (izrazito). Na pitanje koliko je knjižnica aktivna u informiranju turista polovica knjižnica je označila svoju aktivnost ocjenom 3 (srednje), što se može vidjeti na Grafikonu 1. Tri su knjižnice odabrale ocjenu 4 (prilično), četiri knjižnice ocjenu 2 (slabo), a jedna je odabrala ocjenu 1 (nimalo). Iz ovih rezultata može se zaključiti da je aktivnost knjižnica u informiranju turista uglavnom osrednja, no pojedine knjižnice ipak pokazuju veće zalaganje.

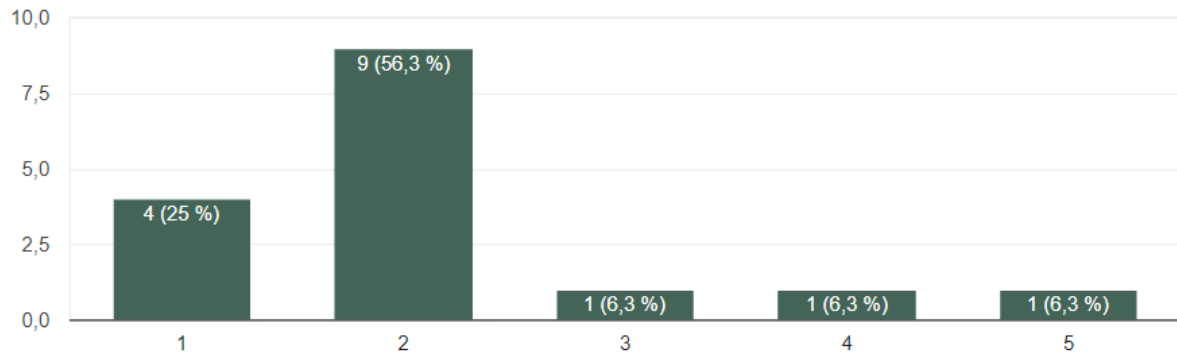
Grafikon 1. Aktivnost knjižnice u informiranju turista

Na pitanje koliko je knjižnica aktivna u informiranju turističkih djelatnika šest knjižnica je označilo svoju aktivnost s ocjenom 1 (nimalo), pet knjižnica s ocjenom 3 (srednje), četiri knjižnice s ocjenom 2 (slabo), a samo jedna knjižnica s ocjenom 4 (prilično). Rezultati su prikazani na Grafikonu 2. Kao i kod prethodnog pitanja, jasno je da nije uspostavljena česta suradnja između knjižnica i turističkih djelatnika na području Sisačko-moslavačke županije. Sadržaji u fondu narodne knjižnice predstavljaju važan izvor informacija i znanja, bez obzira radi li se o temi turizma, kulture i običaja u zavičaju ili nekim drugim specifičnim područjima. Iako knjižnice zasada nemaju veliku ulogu u pružanju informacija djelatnicima u turizmu, znanja iz tih područja zasigurno mogu biti od velike koristi kod planiranja događanja ili kod osmišljavanja promotivnih materijala o županiji ili nekom gradu.

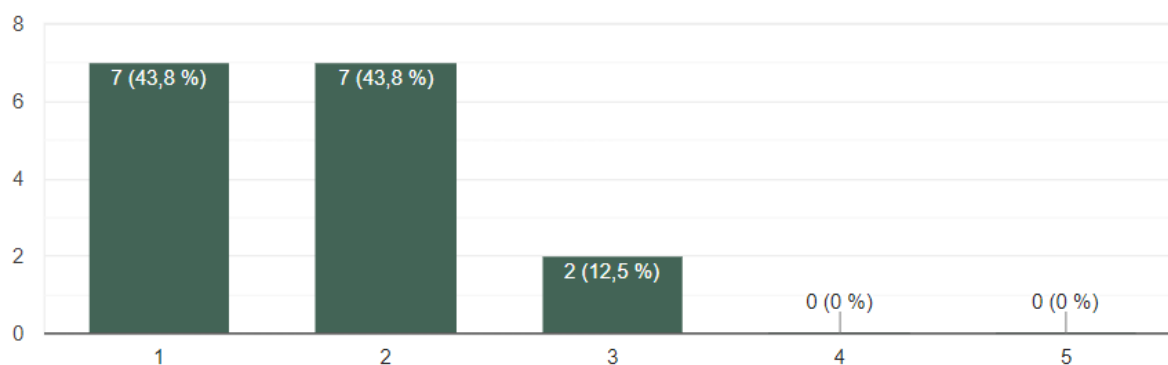
Grafikon 2. Aktivnost knjižnice u informiranju turističkih djelatnika

Iduće pitanje tražilo je od ravnatelja ili voditelja knjižnica da ocijene koliko je knjižnica aktivna u informiranju i ponudi stručne podrške turističkim istraživanjima. Ovo pitanje se ne odnosi samo na turističke djelatnike, nego podrazumijeva i istraživače, odnosno znanstvenike koji se bave turizmom. Na ovo je pitanje je više od polovice knjižnica (56,3%) dalo odgovor 2 (slabo), što je vidljivo na Grafikonu 3.

Grafikon 3. Aktivnost knjižnice u informiranju i ponudi stručne podrške turističkim istraživanjima

Zadnje pitanje vezano za informacijsku funkciju knjižnica u turizmu tražilo je od knjižnica da ocijene koliko je knjižnica aktivna u ponudi informativnih materijala na stranim jezicima, a odgovori su prikazani na Grafikonu 4. Rezultati pokazuju da je zastupljenost informativnih materijala na stranim jezicima uglavnom slaba ili nepostojeća, dok samo dvije knjižnice daju srednju ocjenu. Ponuda materijala na stranim jezicima je od presudne važnosti kod privlačenja stranih posjetitelja. Knjižnica bi kao kulturno središte grada trebala imati u ponudi materijale barem na engleskom jeziku, kao jednom od najraširenijih svjetskih jezika. Time bi sadržaji knjižnice postali pristupačniji velikom broju turista iz drugih zemalja, te bi se lakše ostvarila sama informacijska funkcija knjižnice. Osim toga, korisno je imati materijale na jezicima država koje su u blizini ili graniče s Hrvatskom, kao što su recimo slovenski, mađarski ili njemački jezik.

Grafikon 4. Aktivnost knjižnice u ponudi informativnih materijala na stranim jezicima

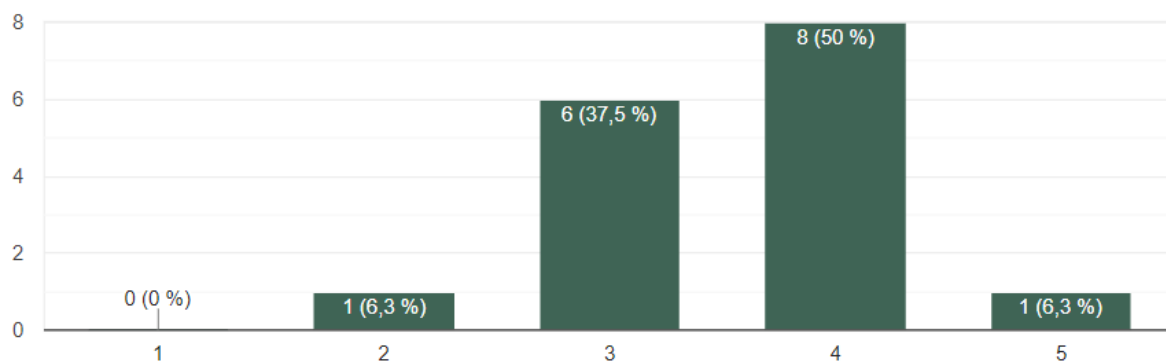
6.1.2. Obrazovna funkcija narodne knjižnice u turizmu

Pitanja u ovoj cjelini istražuju zastupljenost obrazovnih sadržaja za turiste u narodnim knjižnicama te vrste sadržaja koji ispunjavaju obrazovnu funkciju knjižnice. Na pitanje ima li knjižnica u svojoj ponudi obrazovne sadržaje za turiste samo 43,8% knjižnica odgovorilo je potvrdno. Ovaj postotak može ukazivati na to da knjižnice možda podcjenjuju činjenicu da razni sadržaji mogu biti edukativni i korisni za turiste, no valja uzeti u obzir na kojem jeziku su ti sadržaji dostupni. Ako je riječ o hrvatskom jeziku obrazovna funkcija se može ostvariti samo kod domaćih turista koji mogu razumjeti predstavljeni sadržaj u obliku knjižnične građe, aktivnosti organiziranih u sklopu knjižnice i slično. Iduće pitanje je tražilo od knjižnica da odaberu koje obrazovne sadržaje imaju u svojoj ponudi. Od sedam knjižnica koje su potvrdno odgovorile na prethodno pitanje, šest knjižnica omogućuje posudbu građe turistima, pet knjižnica organizira edukativne programe ili događanja (izložbe, predavanja, radionice i slično), a njih četiri omogućuje dulji boravak i istraživački rad u knjižnici (npr. studenti, znanstvenici). Iz ovih rezultata vidljivo je da većina knjižnica na području Sisačko-moslavačke županije tvrdi da nema u ponudi obrazovne sadržaje za turiste, što svakako stvara prepreku u privlačenju turista i razvoju kulturnog turizma. Ipak, one knjižnice koje imaju u ponudi obrazovne sadržaje za turiste većinom daju na raspolaganje svoju građu, svoj prostor za učenje i istraživanje te razne programe i aktivnosti edukativnog karaktera.

6.1.3. Kulturna funkcija narodne knjižnice u turizmu

Ova kategorija pitanja istražuje na koji način narodne knjižnice Sisačko-moslavačke županije ostvaruju svoju kulturnu funkciju u svrhu turizma, odnosno na koji način doprinose kulturno-turističkoj ponudi grada ili mjesta, koje sve sadržaje nude turistima te imaju li uspostavljenu suradnju s nekim drugim kulturnim ustanovama. Na pitanje imaju li turisti mogućnost upoznati lokalnu ili nacionalnu kulturu u knjižnici 87,5% knjižnica odgovorilo je potvrdno, a samo dvije knjižnice smatraju da turisti nemaju takvu mogućnost. Kao i kod pitanja koje se odnosi na obrazovne sadržaje za turiste, javlja se mogućnost da neke knjižnice jednostavno podcjenjuju koliko njihov fond, radionice ili manifestacije mogu turistima približiti kulturnu baštinu, lokalnu ili nacionalnu. Ako je sadržaj interpretiran na zabavan i interaktivan način, turisti mogu čuti puno zanimljivosti o lokalnoj ili nacionalnoj književnosti, umjetnosti ili običajima, te otići s novim znanjima i dojmovima. U idućem pitanju knjižnice su trebale odabrati kroz koje to sadržaje turisti mogu upoznati lokalnu ili nacionalnu kulturu u knjižnici. Od 14 knjižnica njih 13 je navelo da turisti mogu upoznati lokalnu ili nacionalnu kulturu kroz literaturu ili građu dostupnu u knjižnici te kroz kulturna događanja poput manifestacija, koncerata, književnih ili pjesničkih večeri i slično. Izložbe kojima se prezentira kulturna baština označilo je 11 knjižnica, predavanja pet knjižnica i radionice sedam knjižnica. Jedna je knjižnica nadodala interpretacijsku šetnju knjižnicom kao metodu prezentacije kulture. Interpretacijske šetnje bi posebno mogle koristiti onim knjižnicama koje imaju izložen stalni postav u svom prostoru, primjerice, izložbe stare i vrijedne građe u obliku knjiga, grafika ili zemljovida, ili tematskih izložbi o poznatoj личности iz zavičaja. Također, interpretacijske šetnje mogu koristiti knjižnicama koje se nalaze u arhitektonski, umjetnički i povijesno značajnim zgradama. Sve se ispitanе knjižnice slažu da knjižnica svojim fondom, uslugama ili službama može obogatiti ponudu kulturnih sadržaja u lokalnoj zajednici. Iz toga je jasno da knjižničari vide vrijednost svog fonda i svakodnevnih aktivnosti koje provode, te da imaju želju iskoristiti to kako bi se obogatila kulturna ponuda u njihovoj zajednici. Nadalje, na pitanje surađuje li knjižnica s drugim kulturnim ustanovama kao što su muzeji, galerije ili druge knjižnice samo je jedna knjižnica izrazila da nema takvu suradnju s drugim ustanovama. Većina knjižnica u Sisačko-moslavačkoj županiji uspostavila je neku vrstu suradnje s muzejima, galerijama i drugim knjižnicama, što je dobar temelj za razvoj novih kulturnih manifestacija, programa ili događanja. Svaka ustanova može doprinijeti svojim fondom i svojim znanjima te na taj način stvoriti nešto što bez međusobne suradnje ne bi bilo moguće, a svakako je vrijedno

za predstaviti posjetiteljima koji imaju želju upoznati se s lokalnom kulturom. Iduće pitanje je tražilo od knjižnica da na ljestvici od 1 do 5 ocijene posjećenost kulturnih događanja ili interes za kulturne sadržaje u knjižnici, a rezultati su prikazani na Grafikonu 5. Polovica ispitanih knjižnica, odnosno njih osam, odabralo je ocjenu 4 (prilično), šest knjižnica ocjenu 3 (srednje), jedna knjižnica ocjenu 2 (slabo) i jedna ocjenu 5 (izrazito). Većina knjižnica iskazuje osrednji ili dobar odaziv na kulturna događanja, pa se može zaključiti da kod posjetitelja postoji nekakav interes za upoznavanjem kulture, književnosti ili umjetnosti u prostoru knjižnice. Među knjižnicama koje su odabrale ocjenu 3 (srednje) ili 4 (prilično), njih nekoliko se nalazi u gradovima. Na primjer, knjižnice u Sisku, Kutini i Novskoj nalaze se u gradovima koji su među većima u županiji, i koji imaju dugu povijest i tradiciju, pa samim time možda mogu i ponuditi raznovrsniji sadržaj posjetiteljima. Ipak, valja primijetiti da i manja mjesta ili općine na području županije navode dobru posjećenost, a Narodna knjižnica i čitaonica Majur daje ocjenu 5 (izrazito). Manja ruralna mjesta često nemaju preveliki izbor kulturnih sadržaja i događanja, pa je za stanovnike narodna knjižnica možda jedino mjesto gdje mogu iskusiti nešto slično, ili gdje mogu pronaći prostor za druženje. Tako se i turisti koji prolaze kroz manja mjesta mogu uputiti upravo u knjižnice, kako bi zatražili informacije ili sudjelovali u događanjima.

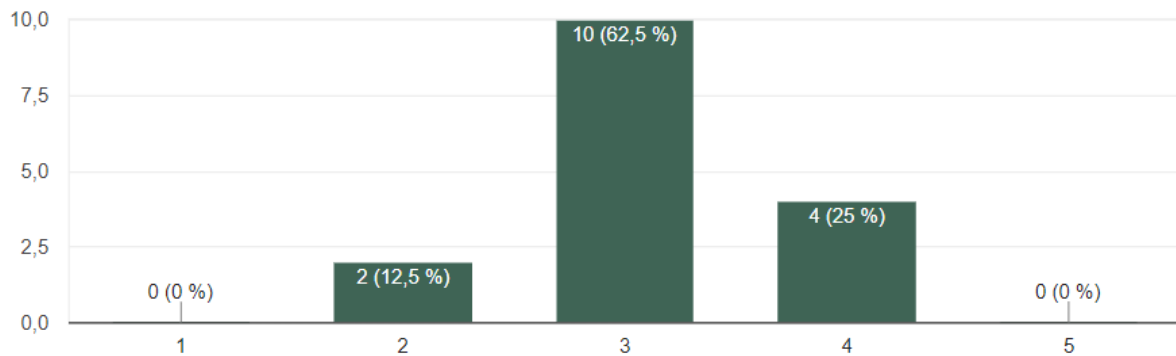

Grafikon 5. Posjećenost kulturnih događanja ili interes za kulturne sadržaje u knjižnici

6.1.4. Narodna knjižnica kao turistička atrakcija

Ova skupina pitanja odnosi se na procjenu turističke atraktivnosti knjižnice, bilo da je riječ o fondu knjižnice, o samoj zgradi knjižnice ili o nekim drugim sadržajima zbog kojih je knjižnica prepoznatljiva i zbog kojih je posjećena. Prvo pitanje traži od ravnatelja ili voditelja

knjižnica da na skali od 1 do 5 ocijene koliko je njihova knjižnica turistički atraktivna. Odgovori na pitanje prikazani su na Grafikonu 6. Čak 62,5% knjižnica na ovo je pitanje odgovorilo ocjenom 3 (srednje), četiri knjižnice dale su ocjenu 4 (prilično), a dvije su dale ocjenu 2 (slabo).

Grafikon 6. Turistička atraktivnost knjižnice

Iduća pitanja istražuju elemente zbog kojih su knjižnice turistički atraktivne. Na pitanje je li knjižnica turistički atraktivna zbog zgrade u kojoj je smještena pola knjižnica dalo je potvrđan odgovor. Kao razlog zbog kojeg je zgrada knjižnice atraktivna dvije knjižnice navode kulturno-spomeničku vrijednost, dvije arhitektonsku vrijednost i dvije povijesnu vrijednost zgrade, primjerice, ako je zgrada nekada bila kuća poznate ličnosti ili se u zgradi dogodio važan povijesni događaj. Osim toga, neke od knjižnica navode neke elemente specifične za njihovu knjižnicu. Na primjer, Gradska knjižnica i čitaonica Petrinja naziva se „*prvom hrvatskom kontejnerskom knjižnicom*“, jer se već četiri godine sva građa drži na privremenoj lokaciji u kontejneru kao posljedica potresa iz 2020. godine. Iako ova činjenica podsjeća na teške posljedice potresa u kojem je stradala i prvotna zgrada knjižnice, sadašnja „kontejnerska knjižnica“ može sama po sebi biti upečatljiva i interesantna posjetiteljima, a posebno onima koji nisu upoznati sa situacijom. Gradska knjižnica i čitaonica Ante Jagar Novska također navodi posebnost svoje zgrade:

„U knjižnici se nalazi dio starog namještaja prve novljanske ljekarne koji je zaštićeno kulturno dobro.“

Sama činjenica da knjižnica u svom prostoru ima izložene predmete koji se vode kao zaštićeno kulturno dobro može privući svakog pravog kulturnog turista, odnosno pojedince koji su

motivirani učenjem i otkrivanjem kulture. Treba spomenuti i druge značajke koje knjižnice navode kao atraktivne:

„Na fasadi zgrade izložena je umjetnička instalacija (mravi koji su i simbol na grbu Općine Majur).“ (Narodna knjižnica i čitaonica Majur)

„Na katu knjižnice nalazi se Spomen soba Josipa Kozarca.“ (Narodna knjižnica i čitaonica Lipovljani)

Na pitanje je li knjižnica turistički atraktivna zbog svog fonda, primjerice, zbog stare, rijetke i vrijedne građe ili zbog svoje zavičajne zbirke 68,8% knjižnica odgovorilo je potvrdno. Osim toga, sve knjižnice koje su odgovorile potvrdno također se slažu da njihov fond ima potencijal da postane turistička atrakcija. Fond knjižnica može sadržavati raznu knjižnu ili neknjižnu građu od povijesnog ili umjetničkog značaja, a posebne cjeline čine zavičajne zbirke koje okupljaju građu o zavičaju, gradu, istaknutim osobama iz zavičaja i slično. Osim vrijednih knjiga, knjižnica može čuvati i grafike, crteže, zemljovide, razglednice itd. Sva ta građa predstavlja vrijedno kulturno blago zavičaja ili grada, te se izlaganjem i interpretacijom u prostoru knjižnice može predstaviti turistima. Gradska knjižnica i čitaonica Ante Jagar Novska daje jedan primjer stare i rijetke knjige u svom fondu:

„Knjižnica posjeduje faksimil Misala kneza Novaka iz 1368., jedne od najljepših hrvatskih glagoljičkih knjiga koju predstavljamo posjetiteljima pričom o vrijednosti glagoljice u Hrvata te povezujemo s nalazom zvona iz 15. stoljeća s urezanim grafitom na glagoljici u Novskoj.“

U idućem su pitanju ravnatelji trebali procijeniti je li knjižnica turistički atraktivna zbog nekih drugih sadržaja, a to mogu biti određena kulturna događanja ili programi zbog kojih je knjižnica prepoznatljiva. Na ovo pitanje 56,3% knjižnica odgovara potvrdno, a dalje u upitniku knjižnice su istaknule neku građu ili aktivnosti koje mogu biti atraktivne turistima, odnosno zbog kojih turisti posjećuju knjižnicu. Nekoliko knjižnica navodi događaje poput radionica, predavanja, predstava, izložbi, promocija knjiga, književnih susreta itd. Ovakve aktivnosti su prilično česte u narodnim knjižnicama te se pomoću njih mogu jednostavno, bez potrebe za velikim financijskim sredstvima, prenijeti informacije o lokalnoj kulturi, tradiciji ili umjetnosti. Na radionicama turisti mogu naučiti izrađivati tradicionalne predmete, na predavanjima i izložbama mogu usvojiti nova znanja o kulturnoj baštini Sisačko-moslavačke županije, na promocijama i književnim susretima mogu upoznati lokalne književnike, pjesnike ili umjetnike te se upoznati s njihovim stvaralaštvom. Narodna knjižnica i čitaonica Lipovljani ponovno ističe Spomen sobu Josipa Kozarca te navodi Stručni skup na temu nacionalnih manjina u

Lipovljanima povodom Lipovljanskih susreta. Knjižnica ima stalni postav posvećen životu poznatog hrvatskog književnika Josipa Kozarca, koji je jedan dio svog života proveo upravo u Lipovljanima. Svaki posjetitelj ima mogućnost u izložbenom prostoru knjižnice naučiti o životu i djelima ovoga književnika. To dokazuje da turisti uistinu mogu upoznati lokalnu ili nacionalnu kulturu u knjižnici, iako je knjižnica na ovo pitanje iz prethodnog poglavlja bila odgovorila negativno. Također bi valjalo istaknuti izjavu knjižnice na njihovoj službenoj stranici koja jasno pokazuje želju za upotpunjavanjem kulturnog sadržaja u knjižnici i želju za suradnjom s Turističkom zajednicom: „U bližoj budućnosti, knjižnica u suradnji s Turističkom zajednicom OL planira nabavu moderne multimedije koja bi dodatno obogatila sadržaj i posjete Spomen sobi Josipa Kozarca, a u daljoj budućnosti plan je nadograđivati postojeću zbirku i prikupljati nove predmete za druge zbirke koje bi s vremenom postale dio Zavičajnog muzeja Lipovljani.“⁴⁹ Knjižnica i čitaonica Dvor spominje sudjelovanje u projektu Erasmus + koji potiče međunarodnu suradnju i razmjenu informacija. U sklopu Erasmus projekta knjižničari se mogu povezati sa stručnjacima iz drugih zemalja i usavršiti svoje znanje stranih jezika, što dovodi do usvajanja novih ideja za razvoj kulturnih programa i aktivnosti i stvaranja snažnijeg odnosa sa stranim posjetiteljima. Narodna knjižnica i čitaonica Lekenik također spominje uspostavljanje pokretne knjižnice, odnosno bibliokombija koji obilazi područje općine Lekenik. Pokretna knjižnica je vrlo praktično sredstvo kojim građi i usluge knjižnice mogu biti dostupne svima, dok, u isto vrijeme, turistima predstavlja atraktivan i efektan element knjižnične ponude.

6.1.5. Uključenost narodne knjižnice u turističku ponudu

U ovom dijelu upitnika se istražuje jesu li narodne knjižnice u Sisačko-moslavačkoj županiji uključene u lokalnu turističku ponudu i aktivnosti te na koje načine se sudjeluju u organizaciji i provedbi takvih aktivnosti. Na pitanje posjećuju li turisti kulturna događanja u knjižnici i/ili u organizaciji knjižnice samo polovica knjižnica je odgovorila potvrdno. S obzirom da se radi o knjižnicama u županiji koja nije u velikoj mjeri na meti kulturnih turista, dobar je predznak što se barem neke knjižnice mogu pohvaliti dolaskom turista. Turisti, pa čak i oni koji dolaze zbog zanimanja za lokalnu kulturu i koji u svoje slobodno vrijeme vole

⁴⁹ *Spomen soba Josipa Kozarca*, Službena stranica Narodne knjižnice i čitaonice Lipovljani, <https://knjiznica.lipovljani.hr/spomen-soba-josipa-kozarca>

istraživati i manje gradove, vjerojatno neće odabrati narodnu knjižnicu kao jednu od točaka za razgledavanje. Muzeji, galerije i povijesni lokaliteti će možda prije izazvati zanimanje nego lokalna knjižnica, a upravo bi takav stav u budućnosti trebalo promijeniti, jer i knjižnice mogu puno ponuditi. U idućem pitanju su se ravnatelji knjižnica trebali izjasniti je li radno vrijeme knjižnice prilagođeno potrebama turista, na što je čak deset knjižnica odgovorilo negativno. Fleksibilno radno vrijeme bi omogućilo većem broju posjetitelja da se odluči na posjet knjižnici, no u manjim gradovima ili općinama je radno vrijeme kulturnih ustanova često dosta skraćeno, posebno u ljetnim mjesecima. U tome sigurno igra ulogu i činjenica da je u manjim knjižnicama zaposlen manji broj knjižničara, pa je samim time teško produžiti radno vrijeme. One knjižnice koje su navele da se na neki način prilagođavaju potrebama turista rade to kroz produženo radno vrijeme ili rad vikendom. Jedna knjižnica je također navela da postoji mogućnost otvaranja izvan redovnog radnog vremena za potrebe grupa posjetitelja. Na pitanje ima li knjižnica u ponudi turističku članarinu samo su dvije knjižnice odgovorile potvrdno. Narodna knjižnica i čitaonica Vlado Gotovac Sisak nalazi se u glavnom i najvećem gradu županije, pa je lako za pretpostaviti da u njega pristiže veći broj stranih i domaćih turista. Ponuda tjedne ili mjesečne članarine omogućuje turistima da posuđuju i čitaju knjige tijekom svog odmora, ali i da sudjeluju u raznim kulturnim događanjima u knjižnici, pa je itekako preporučljivo uvesti ovakvu vrstu usluge. Na pitanje je li knjižnica uključena u neke lokalne turističke događaje 93,8% knjižnica odgovorilo je potvrdno – 11 knjižnica je navelo da ih turistička zajednica uključuje u razne događaje, osam knjižnica je navelo da su samostalno organizirali događaje, tri knjižnice u događaje uključuje općina, a kod jedne knjižnice je organizator događaja grad. Ovi odgovori potvrđuju da postoji zadovoljavajuća razina suradnje između knjižnica i turističkih zajednica, te da knjižnice pokazuju inicijativu za samostalno organiziranje turističkih događaja. Iduće pitanje istražuje na koji su način knjižnice uključene u turističke događaje. U najvećem broju slučajeva knjižnica služi kao informacijska podrška, primjerice, u pripremi i organizaciji događaja. Također, 12 knjižnica je navelo da su uključene u turističke događaje kao mjesto događanja, a 11 knjižnica je navelo da je knjižnično osoblje uključeno na neki način u događaj. Samo jedna knjižnica je istaknula da sama po sebi služi turistička atrakcija. Iz ovih rezultata se može zaključiti da turističke zajednice, gradovi i općine koriste znanja i iskustva knjižničara, ali i sam prostor knjižnice, kod organizacije događaja. Time knjižnica i njeni knjižničari postaju vrijedan resurs u ostvarivanju kulturnih i turističkih programa. Osim toga, Knjižnica i čitaonica Simo Mraović Gvozd navodi jedan drugi oblik uključenosti knjižnice u lokalnu turističku ponudu, a to je suradnja sa kulturnim udrugama. Sve ispitanе knjižnice se slažu da knjižnice trebaju biti dio turističke ponude ili sudjelovati u

turističkim događanjima. Kao informacijski i kulturni centri gradova i općina, knjižnice trebaju težiti uključivanju što većeg broja posjetitelja u provođenje svojih osnovnih zadataka, od kojih je jedan pristup djelima mašte. Taj pristup ne mora biti ograničen na stalne korisnike knjižnice, nego može obuhvatiti i povremene posjetitelje, te se na taj način preoblikovati u turističku ponudu ili proizvod. Na pitanje smatraju li da je njihova knjižnica u mogućnosti samostalno organizirati ili doprinijeti organizaciji turističkog događaja deset ravnatelja ispitanih knjižnica odgovorilo je potvrdno. One knjižnice koje smatraju da nemaju tu mogućnost uglavnom tvrde da je to zbog nedostatka financijskih sredstava, dok manji broj navodi da je razlog tomu nedovoljan broj zaposlenih knjižničara ili neprimjeren prostor knjižnice (npr. nedovoljno mjesta za okupljanje posjetitelja). Financijska podrška i ljudski resursi su čest problem u kulturnim ustanovama, a bez tih elemenata uvelike je otežana organizacija kulturnih ili turističkih događanja. Iz tog razloga knjižnice bi se trebale što češće javljati sa svojim projektima na javne natječaje u kulturi koji bi im omogućili potrebna sredstva, ali i održavati suradnje koje bi im omogućile podršku.

6.1.6. Vidljivost narodne knjižnice

Ovaj dio upitnika bavi se vidljivošću narodnih knjižnica kroz marketinške aktivnosti i materijale, ali i kroz prisutnost na Internetu i društvenim mrežama. Na pitanje koriste li knjižnice promidžbene materijale za privlačenje posjetitelja 68,8% knjižnica odgovorilo je potvrdno. Promidžbeni materijali su nezaobilazni elementi kod privlačenja turista. Turisti koji pomno planiraju stanice svoga putovanja zasigurno će na Internetu prethodno istražiti koje kulturne ustanove posjetiti, što one nude, gdje se nalaze i kakvo im je radno vrijeme. Ako se nađu u nekom gradu ili mjestu, tijekom šetnje i razgledavanja će naići na informativne letke ili plakate za događanja, te prema tome možda odlučiti posjetiti određenu ustanovu ili lokalitet. Iz tog je razloga važno izrađivati promidžbene materijale i postavljati ih na vidljiva mjesta u gradu ili u prostorima turističkih zajednica, te ažurno postavljati materijale na Internet. U idućem pitanju knjižnice su odabrale koje promidžbene materijale koriste. Od 11 knjižnica koje koriste promidžbene materijale skoro sve knjižnice koriste plakate, letke ili brošure, ali koriste i internetske oglase (na društvenim medijima, web-stranici knjižnice, portalima i slično). Nastavno na to, deset knjižnica koristi promidžbene materijale u tiskanom obliku, dok ih devet koristi materijale u digitalnom obliku. Narodne knjižnice Sisačko-moslavačke županije očito

teže korištenju i tiskanih i digitalnih opcija promoviranja svojih usluga i aktivnosti, što je sigurno efikasnije u privlačenju modernih turista koji imaju tendenciju istražiti lokacije posjeta prije putovanja. Također je ohrabrujuća činjenica da 81,3% ispitanih knjižnica ima vlastitu internetsku stranicu. Čest je slučaj da knjižnice u manjim sredinama nemaju svoju službenu stranicu, no danas je informativna i estetski dobro dizajnirana stranica jedna od ključnih značajki moderne knjižnice. Internetska stranica je mjesto na kojem je moguće okupiti sve informacije koje pojedincu mogu biti potrebne za posjet knjižnici, a ujedno predstavlja i korisnu platformu za promoviranje kulturnih događaja i sadržaja. Od 13 knjižnica koje su potvrdile da imaju svoju internetsku stranicu svaka knjižnica na svojoj stranici ima istaknute informacije o radnom vremenu, a njih 12 informacije o lokaciji knjižnice i o događanjima u knjižnici. Iako se može pretpostaviti da korisnici knjižnice iz lokalne zajednice znaju gdje se njihova knjižnica nalazi, za usputne posjetitelje je ta informacija ključna i bilo bi korisno postaviti ju na službenu stranicu knjižnice. Važno je istaknuti da niti jedna od ispitanih knjižnica nema opciju pregledavanja internetske stranice na nekom stranom jeziku (npr. engleska verzija stranice). U prvom dijelu upitnika je isto tako većina knjižnica potvrdila slabu ili nikakvu ponudu informativnih materijala na stranim jezicima. Prema tome, može se zaključiti da narodne knjižnice u Sisačko-moslavačkoj županiji ne pridaju dovoljno važnosti zastupljenosti stranih jezika, kako u prostoru knjižnice, tako i u internetskom okružju. To može biti razumljivo ako se uzme u obzir činjenica da se ne mogu sve knjižnice pohvaliti velikom ili možda ikakvom posjećenošću od strane turista iz drugih zemalja. Ipak, zastupljenost promidžbenih materijala i informacija na stranim jezicima predstavlja komunikacijski most između knjižničara i stranih posjetitelja, kao i između lokalne zajednice i turista, pa je zato i temelj razvoj kulturnog turizma. Na pitanje je li knjižnica prisutna i aktivna na društvenim mrežama kao što su Facebook, Instagram i slično, 15 od 16 knjižnica dalo je potvrđan odgovor. Knjižnica i čitaonica Martinska Ves je jedina odgovorila negativno, no razlog tomu može biti što navedena knjižnica djeluje kao dio Narodne knjižnice i čitaonice Vlado Gotovac Sisak. Iako je utemeljena kao posebna općinska knjižnica, dio njenih zadaća odrađuje sisačka knjižnica, a to su administrativni poslovi.⁵⁰ Zbog toga je moguće da obavijesti ili najave događanja vezane uz Knjižnicu i čitaonicu Martinska Ves objavljuje knjižnica u Sisku na svojem profilu na društvenim mrežama. Prisutnost na društvenim mrežama je od velikog značaja za privlačenje novih korisnika, stoga je zato važno biti aktivan u objavljivanju sadržaja i komunikaciji s

⁵⁰ *Knjižnica i čitaonica*, Službena stranica općine Martinska Ves, <https://martinskaves.hr/narodna-knjiznica-i-citaonica-vlado-gotovac-sisak-knjiznica-i-citaonica-martinska-ves/>

potencijalnim korisnicima ili usputnim posjetiteljima, kao i u ažuriranju bitnih informacija. Iduće je pitanje tražilo od knjižnica da odaberu gdje mogu biti vidljive turistima – 11 knjižnica navodi da je vidljivo u turističkim materijalima o gradu ili županiji (brošure, letci i slično), tri knjižnice navode smeđu turističku signalizaciju (obavijest o raznim znamenitostima ili objektima u mjestu) i dvije navode turističke vodiče. Jedna knjižnica naglašava da je vidljiva na stranicama svoje općine, a jedna ne spominje čak niti jednu od navedenih opcija. Zabrinjava podatak da postoji toliki nedostatak smeđe turističke signalizacije, jer turistima može nepotrebno otežati snalaženje i dolazak do knjižnice. Knjižnice su u nekim mjestima jedine ustanove u kojima je moguće prisustvovati kulturnim događajima ili dobiti potrebne informacije, zbog čega je nužno da postoje znakovi koji upućuju posjetitelje prema knjižnici. Na pitanje postoji li mogućnost kupnje suvenira u knjižnici sve su knjižnice ponudile negativan odgovor. Tijekom popratnog telefonskog razgovora s Knjižnicom i čitaonicom Martinska Ves voditeljica knjižnice je spomenula da, iako trenutno nemaju ponudu suvenira u knjižnici, povremeno surađuju s različitim udrugama te izlažu njihove suvenire u prostoru knjižnice. Kao primjer navodi suradnju s kulturnim umjetničkim društvom Martinčani i prodaju suvenira Kuda. Suveniri nisu samo sredstvo povećavanja financijskih resursa knjižnice, nego i direktan način promoviranja same knjižnice, grada ili zavičaja u obliku nekog korisnog ili ukrasnog predmeta.

6.2. Primjeri dobre prakse

U ovom poglavlju bit će prikazano nekoliko primjera narodnih knjižnica u Hrvatskoj koje pokazuju uspješno spajanje knjižnične djelatnosti i turističke ponude u mjestu. Nabrojat će se neke od zanimljivih aktivnosti i usluga koje te knjižnice nude, kako stanovnicima tako i turistima.

Knjižnica i čitaonica grada Preloga jedna je od knjižnica koja nudi razne sadržaje domaćim ili stranim turistima koji se nađu u razgledavanju grada Preloga. Jedan takav primjer je Topoteka Prelog, projekt kojim se stare fotografije, dokumenti, razglednice, pisma, poruke i misli prezentiraju posjetiteljima pomoću multimedijских sadržaja, izložbi, predavanja ili drugih događaja, a dostupno je turistima i na digitalnom info punktu Turističke zajednice Prelog.⁵¹

⁵¹ Ferenčić Martinčić, Ivanka; Lesinger, Maja, Biblioturizam – knjižnice kao turistički potencijal zajednice, u: *Svezak : časopis Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja* 23 (2021.), str. 12.

Postavljanjem ovog projekta na info punkt lokalne turističke zajednice sadržaj knjižnice postaje vidljiviji i dostupniji te se na taj način promovira turistima. Knjižnica u Prelogu također osmišljava virtualni lov na blago. Na temelju raznih digitalnih sadržaja knjižnica je izradila edukativnu i interaktivnu igru u kojoj se turisti mogu okušati uz pomoć pametnih telefona, a tijekom igre mogu se upoznati s povijesno i arhitektonski zanimljivim mjestima u gradu.⁵² Ovakav način interpretacije kulturnih lokaliteta pokazuje kako se klasično razgledavanje grada može podići na jednu novu razinu koja spaja učenje i igru. *LegenDra*, festival mitova i bajki dravskog kraja, još je jedan primjer stvaranja turističke atrakcije inicijativom knjižničara. Naime, ovaj festival pretvara kulturne, umjetničke, etnološke, književne i likovne sadržaje u turističku manifestaciju, prenošenjem starih legendi i usmenih predaja vezanih za rijeku Dravu.⁵³

Drugi primjer knjižnice koja svojim radom sudjeluje u stvaranju turističke ponude je Narodna knjižnica Virje, organizirajući interpretacijske šetnje za posjetitelje mjesta. Interaktivnim rutama knjižničari predstavljaju povijest i običaje Virja te prenose priče o poznatim ličnostima koji dolaze iz Virja. Osim toga, važno je istaknuti da se knjižničari intenzivno zalažu za uključivanje u sva događanja u lokalnoj zajednici, pa su tako postali i certificirani interpretacijski vodiči.⁵⁴ Ovakvo zalaganje i motivacija knjižničara za sudjelovanjem u kulturno-turističkoj ponudi zajednice važna je stavka u razvoju kulturnog turizma. Usavršavanjem vještina i usvajanjem novih znanja knjižničari mogu postati vrijedni ljudski resursi koji će moći pružiti kvalitetniju uslugu i bolje iskustvo turistima. Narodna knjižnica Virje također je potaknula postavljanje tzv. klupa pričalica u mjestu, u čiji naslon se mogu umetnuti razne priče i informativni sadržaji.⁵⁵

Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci također se svojim radom uspjela istaknuti među turistima i organizacijom događaja i usluga privući nove korisnike. Jedan vrlo uspješan primjer događaja u organizaciji knjižnice je *Ljetno kino*. Dokaz uspjeha su brojni posjetitelji koji su dolazili iz drugih gradova na projekcije filmova, primjerice, iz Osijeka, Slavenskog Broda i Županje, ali i uspješna promocija filmske umjetnosti i kulturne raznolikosti.⁵⁶ Knjižnica

⁵² Isto, str. 12.

⁵³ Isto, str. 13.

⁵⁴ Isto, str. 13.

⁵⁵ Isto, str. 13.

⁵⁶ Pezer, Iva; Ladan, Klaudija, Knjižnica u turističkoj ponudi grada, u: *Narodne knjižnice kao treći prostor: zbornik radova 9. savjetovanja za narodne knjižnice* (Zadar, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 9. – 11. 10. 2013.), (ur.) Dunja Maria Gabriel, Jelica Leščić, Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015., str. 323-324.

također omogućuje posudbu knjiga i izvan prostora knjižnice. U ljetnim mjesecima knjižnica donosi svoj fond i službe na poznato vinkovačko kupalište, jezero Banja, u sklopu projekta *S knjigom na Banji*.⁵⁷ Dolaskom na mjesto okupljanja i druženja u zajednici, knjižnica nastoji približiti svoje sadržaje i usluge i promovirati se novim i postojećim korisnicima.

Ovih nekoliko primjera dokazuje da se uz malo truda i kreativnosti, ali i podrške od strane zajednice i ustanova u zajednici, može postići mnogo u kontekstu razvoja kulturnog turizma, odnosno upotpunjavanja kulturne i turističke ponude u području djelovanja knjižnice. Razvojem tehnologija i osmišljavanjem novih kreativnih načina za povezivanje sa zajednicom i turistima, u budućnosti će knjižnice sigurno imati još više prostora za napredak.

7. Zaključak

Knjižnice kao ustanove imaju dugu povijest, a s vremenom su se zadaci i aktivnosti knjižničara mijenjali. Moderne knjižnice se više ne smatraju samo prostorima za pohranu i posudbu knjiga, nego donose niz različitih usluga i službi s ciljem da ispune slobodno vrijeme korisnika knjižnice te im omoguće bogat informativni, obrazovni i kulturni sadržaj. Svaka nova generacija korisnika dolazi sa svojim željama, potrebama i navikama, a zadatak je narodnih knjižnica da se prilagode novim zahtjevima svojih posjetitelja. Osim stalnih korisnika, narodne knjižnice se također mogu naći na meti turista koji su zainteresirani za lokalnu kulturnu baštinu i žele sudjelovati u nekim kulturnim programima.

Teorijski dio ovog rada razradio je kulturni turizam kao podvrstu ili selektivni oblik turizma, donoseći nekoliko definicija. Svim definicijama kulturnog turizma je zajedničko da se turisti tijekom posjeta upoznaju s kulturnim naslijeđem određenog područja, što može uključivati spomenike, kulturne događaje, nematerijalnu kulturu itd. Definicija koju donose du Cros i McKercher naglašava da je kultura resurs koji turisti mogu konzumirati kao proizvod, time ističući marketinški aspekt kulture. Također je istražen pojam kulturnog turista te se donosi nekoliko podjela kulturnih turista na tipove s obzirom na razinu njihove motivacije za putovanje. Tako nailazimo na „prave“ kulturne turiste koji tijekom posjeta destinaciji prvenstveno žele iskusiti lokalnu kulturu i naučiti o povijesti ili običajima, kulturne turiste koji se slučajno nađu u istraživanju kulturnog naslijeđa destinacije privučeni nekim zanimljivim kulturnim događajem, itd. Dalje se u radu opisuje razvoj kulturnog turizma u Hrvatskoj te se

⁵⁷ Isto, str. 328.

predstavljaju podaci TOMAS istraživanja o interesima i navikama turista koji posjećuju kontinentalnu Hrvatsku. Dok kontinentalna Hrvatska ne broji visoki udio turista koji su motivirani kulturom i umjetnošću pri posjeti, ipak je zabilježen visoki postotak zadovoljstva kulturom i umjetnošću te događajima i manifestacijama u destinaciji. U radu se, na temelju istraživanja Ksenije Tokić, uspostavila poveznica između glavnih funkcija narodne knjižnice i kulturnog turizma, potvrđujući time turistički potencijal knjižnica. Ta povezanost također se objašnjava pomoću pojma biblioturizma. U nastavku rada predstavile su se značajke turizma i kulturnog turizma u Sisačko-moslavačkoj županiji te je utvrđen stalni porast u dolascima i noćenjima turista, izuzev pada koji se događa nakon 2020. godine. Također je utvrđeno da se županijske narodne knjižnice ne javljaju u strateškim planovima razvoja županije, pa time ni ne zauzimaju istaknuto mjesto u razvoju kulturnog turizma.

Rezultati anketnog istraživanja koje je provedeno u sklopu ovoga rada potvrdili su postavljene hipoteze o narodnim knjižnicama na području Sisačko-moslavačke županije. Veliki broj ispitanih knjižnica je potvrdio da ima građu zanimljivu ili korisnu turistima, da imaju mnoštvo literature, događaja i programa kroz koje turisti mogu upoznati lokalnu ili nacionalnu kulturu te da imaju turistički atraktivne zgrade, zbirke ili druge sadržaje. Većina knjižnica je također uključena u neke lokalne turističke događaje i često surađuje s drugim kulturnim ustanovama. Unatoč tome, knjižnice također pokazuju da nisu dovoljno aktivne u informiranju turista ili turističkih djelatnika, da nemaju informativne materijale na stranim jezicima te da ponekad nisu u mogućnosti organizirati turističke događaje zbog neprimjerenog prostora ili manjka resursa. Uz to, veliki dio knjižnica nema u ponudi turističku članarinu ni radno vrijeme prilagođeno za potrebe turista. Vrlo mali broj knjižnica je vidljiv u turističkim vodičima i turističkoj signalizaciji u mjestu, a ni jedna od knjižnica nema u ponudi suvenire. Ovi podaci dokazuju da narodne knjižnice Sisačko-moslavačke županije imaju dobar temelj za razvoj kulturnog turizma, no moraju poraditi na svojoj vidljivosti u obliku pojačanih promidžbenih aktivnosti te se prilagoditi turistima korištenjem stranih jezika i fleksibilnijim radnim vremenom. Uz snažnu inicijativu i kvalitetne suradnje, narodne knjižnice bi mogle svojim bogatim zbirkama, kreativnim i inovativnim projektima i kulturnim događanjima u budućnosti konkurirati muzejima ili galerijama u kontekstu turističke posjećenosti i postati važan faktor u razvoju kulturnog turizma.

Kako bi se dobio cjeloviti uvid u povezanost narodnih knjižnica i kulturnog turizma potrebno je napraviti i istraživanje među korisnicima knjižnica te domaćim ili stranim turistima koji dolaze u posjet mjestima na području Sisačko-moslavačke županije. Također bi bilo od

velike koristi ispitati mišljenje radnika u turističkim zajednicama i agencijama u županiji ili istraživača koji se bave turizmom, te ustanoviti njihovu perspektivu o mogućnosti suradnje između knjižnica kao kulturnih institucija i turističkog sektora. Kvalitativno istraživanje u obliku intervjua bi omogućilo dublji uvid u razinu kulturne i turističke ponude knjižnica, ali i uvid u probleme na koje knjižnice nailaze a koji ih možda sprječavaju u ostvarivanju kulturnih ili turističkih projekata. Osim toga, bilo bi poželjno provesti slično istraživanje na području ostalih županija kako bi se podaci mogli usporediti, odnosno kako bi se uočile razlike u turističkoj posjećenosti ili kulturno-turističkoj ponudi na razini županije.

8. Literatura

1. Bovero, Elisabetta, Cultural tourism and libraries: new learning needs for information professionals, u: *World library and information congress: 75th IFLA general conference and council* (Milano, Milano Convention Centre, 23. – 27. 8. 2009.), Milano: IFLA, 2009., <https://www.ifla.org/past-wlic/2009/192-bovero-en.pdf>
2. Demonja, Damir, Uloga marketinga u razvoju kulturnog turizma u Hrvatskoj, u: *Podravina : časopis za geografska i povijesna multidisciplinarna istraživanja* 13, 25 (2014.), str. 112-128., <https://hrcak.srce.hr/126339>
3. Du Cros, Hilary; McKercher, Bob, *Cultural tourism*, London, New York: Routledge, 2015. [drugo izdanje; prvo izdanje 2002.]
4. Ferenčić Martinčić, Ivanka; Lesinger, Maja, Biblioturizam – knjižnice kao turistički potencijal zajednice, u: *Svezak : časopis Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja* 23 (2021.), str. 12-13., <https://library.foi.hr/dbook/cas.php?B=1&item=S02110&godina=2021&broj=00023&page=12>
5. Ferenčić Martinčić, Ivanka; Lesinger, Maja, Knjižnice kao turistički potencijal malih zajednica, u: *@rhivi* 13 (2023.), str. 32-33., <https://hrcak.srce.hr/clanak/455263>
6. *Godišnje izvješće o provedbi Plana razvoja Sisačko-moslavačke županije za razdoblje do 2027. godine za 2023. godinu*, Službena mrežna stranica Sisačko-moslavačke županije, 2024., <https://www.smz.hr/dokumenti/strategije> (pregledano 7. srpnja 2024.).
7. *IFLA-ine smjernica za narodne knjižnice*, (ur.) Christie Koontz, Barbara Gubbin, Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. [drugo hrvatsko izdanje (prema drugomu izmijenjenom izdanju izvornika); prvo izdanje 2001.]
8. Jelinčić, Daniela Angelina, *Abeceđa kulturnog turizma*, Zagreb: Meandar Media, 2008.
9. Jelinčić, Daniela Angelina; Zović, Irides, “KNJIŽNICE U TURIZMU: SHHHH, QUIET PLEASE! NEIN, HERZLICH WILLKOMMEN! SI ACCOMODI!”, u: *Liburna : međunarodni znanstveni časopis za kulturu, turizam i komuniciranje* 1, 1 (2012.), str. 37-47., <https://hrcak.srce.hr/118643>
10. *Knjižnica i čitaonica*, Službena stranica općine Martinska Ves, <https://martinskaves.hr/narodna-knjiznica-i-citaonica-vlado-gotovac-sisak-knjiznica-i-citaonica-martinska-ves/> (pregledano 21. rujna 2024.).

11. Lončarić Šubaša, Tihana; Blažeković, Ivana, Narodne knjižnice Bjelovarsko-bilogorske županije i kulturni turizam, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 66, 3 (2023.), str. 205-225., <https://hrcak.srce.hr/clanak/452136>
12. *Memorijalno mjesto stradanja civilnih žrtava u parohijskoj crkvi Rođenstva Presvete Bogorodice sa spomenikom Antuna Augustinčića*, Službena mrežna stranica Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske, <https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-7077> (pregledano 5. srpnja 2024.).
13. *Narodne knjižnice*, Službena mrežna stranica Knjižničarskog društva Sisačko-moslavačke županije, <http://kdszmz.hr/narodne-knjiznice/> (pregledano 5. srpnja 2024.).
14. *O nama*, Službena mrežna stranica Kulturno-povijesnog centra Sisačko-moslavačke županije, <https://kpc-smz.hr/o-nama/> (pregledano 4. srpnja 2024.).
15. Pezer, Iva; Ladan, Klaudija, Knjižnica u turističkoj ponudi grada, u: *Narodne knjižnice kao treći prostor: zbornik radova 9. savjetovanja za narodne knjižnice* (Zadar, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 9. – 11. 10. 2013.), (ur.) Dunja Maria Gabriel, Jelica Leščić, Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015., str. 319-331.
16. *Plan razvoja Sisačko-moslavačke županije za razdoblje do 2027. godine*, Službena mrežna stranica Sisačko-moslavačke županije, 2022., <https://www.smz.hr/dokumenti/strategije> (pregledano 7. srpnja 2024.).
17. *Prihodi od turizma u 2023. veći za 11,4%*, Službena mrežna stranica Hrvatske narodne banke, 29. ožujak 2024., <https://www.hnb.hr/-/prihodi-od-turizma-u-2023-veci-za-11-4-posto> (pregledano 2. srpnja 2024.).
18. *Provedbeni program razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije za razdoblje 2022. – 2025. godine*, Službena mrežna stranica Sisačko-moslavačke županije, 2022., <https://www.smz.hr/dokumenti/strategije> (pregledano 7. srpnja 2024.).
19. Roque, Maria Isabel; Guerreiro, Dalia, Reading the Tourist Destination: bibliotourism and place perception, u: *Journal of Spatial and Organizational Dynamics* 11, 1 (2021.), str. 42-60., <https://www.jsod-cieo.net/journal/index.php/jsod/article/view/265>
20. *Spomen soba Josipa Kozarca*, Službena stranica Narodne knjižnice i čitaonice Lipovljani, <https://knjiznica.lipovljani.hr/spomen-soba-josipa-kozarca> (pregledano 20. rujna 2024.).
21. *Strategija razvoja kulturnog turizma*, Službena stranica Ministarstva turizma i sporta Republike Hrvatske, 2003.,

<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/Arhiva/73.%20-%201.4.pdf>

(pregledano 3. srpnja 2024.).

22. Tokić, Ivo; Tokić, Ksenija, Uloga knjižnica kao komunikacijskog resursa održivog turizma, u: *Suvremene teme : međunarodni časopis za društvene i humanističke znanosti* 11, 1 (2020.), str. 69-79., <https://hrcak.srce.hr/clanak/362198>
23. Tokić, Ksenija; Tokić, Ivo, Informacijska funkcija knjižnica u turizmu : studija slučaja Hrvatske, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 4 (2017.), str. 125-146., <https://hrcak.srce.hr/clanak/288852>
24. Tokić, Ksenija, Tokić, Ivo, Tourism potential of libraries, u: *Tourism: An International Interdisciplinary Journal* 66, 4 (2018.), str. 443-460., <https://hrcak.srce.hr/214041>
25. Tokić, Ksenija, *Uloga knjižnica u hrvatskom turizmu*, doktorski rad, Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2015.
26. *TOMAS Hrvatska 2022./2023.*, Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj u 2022. i 2023. godini, Službena mrežna stranica Hrvatske turističke zajednice, 2023., <https://www.htz.hr/hr-HR/informacije-o-trzistima/programi-trzisnih-istrazivanja/tomas-istrazivanja> (pregledano 8. srpnja 2024.).
27. *Turističke informacije Sisačko-moslavačke županije*, Službena mrežna stranica Turističke zajednice Sisačko-moslavačke županije, <https://visitsisakmoslavina.hr/brosure/> (pregledano 9. srpnja 2024.).

Popis tablica

Tablica 1. *Motivi za dolazak turista u kontinentalnu Hrvatsku*, TOMAS Hrvatska 2022./2023., Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj u 2022. i 2023. godini, Službena mrežna stranica Hrvatske turističke zajednice, 2023., str. 18., <https://www.htz.hr/hr-HR/informacije-o-trzistima/programi-trzisnih-istrazivanja/tomas-istrazivanja> (pregledano 8. srpnja 2024.).

Tablica 2. *Stupanj zadovoljstva elementima turističke ponude mjesta*, TOMAS Hrvatska 2022./2023., Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj u 2022. i 2023. godini, Službena mrežna stranica Hrvatske turističke zajednice, 2023., str. 30., <https://www.htz.hr/hr-HR/informacije-o-trzistima/programi-trzisnih-istrazivanja/tomas-istrazivanja> (pregledano 8. srpnja 2024.).

Tablica 3. *Broj dolazaka domaćih i stranih turista 2016. – 2021. godine*, Provedbeni program razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije za razdoblje 2022. – 2025. godine, Službena

mrežna stranica Sisačko-moslavačke županije, 2022., str. 30.,
<https://www.smz.hr/dokumenti/strategije> (pregledano 7. srpnja 2024.).

Tablica 4. *Broj noćenja domaćih i stranih turista 2016. – 2021. godine*, Provedbeni program razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije za razdoblje 2022. – 2025. godine, Službena mrežna stranica Sisačko-moslavačke županije, 2022., str. 30.,
<https://www.smz.hr/dokumenti/strategije> (pregledano 7. srpnja 2024.).

Popis grafikona

Grafikon 1. *Aktivnost knjižnice u informiranju turista*

Grafikon 2. *Aktivnost knjižnice u informiranju turističkih djelatnika*

Grafikon 3. *Aktivnost knjižnice u informiranju i ponudi stručne podrške turističkim istraživanjima*

Grafikon 4. *Aktivnost knjižnice u ponudi informativnih materijala na stranim jezicima*

Grafikon 5. *Posjećenost kulturnih događanja ili interes za kulturne sadržaje u knjižnici*

Grafikon 6. *Turistička atraktivnost knjižnice*

Prilozi

Prilog 1 - Uloga narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije u razvoju kulturnog turizma

A) Opći podaci

1. Naziv knjižnice
2. Adresa knjižnice

B) Narodne knjižnice u turizmu

I. Informacijska funkcija narodne knjižnice u turizmu

1. Sadrži li knjižnica građu o turizmu (znanstvena i stručna literatura koja može koristiti istraživačima u turizmu ili turističkim djelatnicima)?

DA NE

2. Sadrži li knjižnica građu korisnu i/ili zanimljivu turistima (plan grada, turistički vodiči, informativni letci ili brošure, raspored kulturnih i turističkih događanja, beletristika i slično)?

DA NE

3. Ukoliko postoji, navedite neki drugi način na koji fond pridonosi informacijskoj funkciji knjižnice vezano uz turizam: _____

4. Na skali od 1 (nimalo), 2 (slabo), 3 (srednje), 4 (prilično) i 5 (izrazito) ocijenite koliko je knjižnica aktivna u informiranju turista: 1 2 3 4 5

5. Na skali od 1 (nimalo), 2 (slabo), 3 (srednje), 4 (prilično) i 5 (izrazito) ocijenite koliko je knjižnica aktivna u informiranju turističkih djelatnika: 1 2 3 4 5

6. Na skali od 1 (nimalo), 2 (slabo), 3 (srednje), 4 (prilično) i 5 (izrazito) ocijenite koliko je knjižnica aktivna u informiranju i ponudi stručne podrške turističkim istraživanjima: 1 2 3 4 5

7. Na skali od 1 (nimalo), 2 (slabo), 3 (srednje), 4 (prilično) i 5 (izrazito) ocijenite koliko je knjižnica aktivna u ponudi informativnih materijala na stranim jezicima: 1 2 3 4 5

II. Obrazovna funkcija narodne knjižnice u turizmu

8. Ima li knjižnica u svojoj ponudi obrazovne sadržaje za turiste?

DA NE

9. Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, odaberite koje obrazovne sadržaje knjižnica nudi:

a) posudba građe turistima

b) organizacija edukativnih programa ili događanja (izložbe, predavanja, radionice i slično)

c) mogućnost za dulji boravak i istraživački rad u knjižnici (npr. studenti, znanstvenici)

d) ostalo: _____

III. Kulturna funkcija narodne knjižnice u turizmu

10. Imaju li turisti mogućnost upoznati lokalnu ili nacionalnu kulturu u knjižnici?

DA NE

11. Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, odaberite kroz koje sadržaje turisti mogu upoznati lokalnu ili nacionalnu kulturu u knjižnici:

a) literaturu/grాđu

b) izložbe

c) predavanja ili radionice

d) kulturna događanja (manifestacije, koncerti, književne ili pjesničke večeri i slično)

d) ostalo: _____

12. Smatrate li da knjižnica svojim fondom, uslugama ili službama može obogatiti ponudu kulturnih sadržaja?

DA NE

13. Surađuje li knjižnica s drugim kulturnim ustanovama (muzeji, galerije, druge knjižnice i slično)?

DA NE

14. Na skali od 1 (nimalo), 2 (slabo), 3 (srednje), 4 (prilično) i 5 (izrazito) ocijenite posjećenost kulturnih događanja ili interes za kulturne sadržaje u knjižnici: 1 2 3 4 5

IV. Narodna knjižnica kao turistička atrakcija

15. Na skali od 1 (nimalo), 2 (slabo), 3 (srednje), 4 (prilično) i 5 (izrazito) ocijenite koliko je vaša knjižnica turistički atraktivna: 1 2 3 4 5

16. Je li knjižnica turistički atraktivna zbog zgrade u kojoj je smještena?

DA NE

17. Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, zgrada knjižnice je atraktivna zbog svoje:

- a) kulturno-spomeničke vrijednosti
- b) povijesne vrijednosti (npr. zgrada je kuća poznate ličnosti ili se u zgradi dogodio važan povijesni događaj)
- c) arhitektonske vrijednosti
- d) ostalo: _____

18. Je li knjižnica turistički atraktivna zbog svog fonda (stara, rijetka i vrijedna građa, zavičajna zbirka i slično)?

DA NE

19. Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, fond knjižnice je atraktivan jer:

- a) utvrđen je kao turistička atrakcija
- b) ima potencijal da postane turistička atrakcija
- c) ostalo: _____

20. Je li knjižnica turistički atraktivna zbog nekih drugih sadržaja (npr. kulturna događanja ili programi zbog kojih je knjižnica prepoznatljiva)?

DA NE

21. Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, navedite neke sadržaje zbog kojih je knjižnica turistički atraktivna:

C) Uključenost narodne knjižnice u turističku ponudu

1. Posjećuju li turisti kulturna događanja u knjižnici i/ili u organizaciji knjižnice?

DA NE

2. Je li radno vrijeme knjižnice prilagođeno potrebama turista?

DA NE

3. Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, odaberite na koji je način prilagođeno radno vrijeme knjižnice:

a) produženo radno vrijeme

b) rad vikendom

c) ostalo: _____

4. Ima li knjižnica u ponudi turističku članarinu?

DA NE

5. Je li knjižnica uključena u neke lokalne turističke događaje?

DA NE

6. Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, tko uključuje knjižnicu u turističke događaje?

a) sama knjižnica je organizator

b) turistička zajednica

c) ostalo: _____

7. Ako je odgovor na 5. pitanje DA, na koji je način knjižnica uključena u turističke događaje?

a) kao turistička atrakcija

b) kao mjesto događanja

c) kao informacijska podrška (u pripremi i organizaciji događaja i slično)

d) uključeni su knjižničari

e) ostalo: _____

8. Ukoliko postoji, navedite neki drugi oblik uključenosti knjižnice u turističku ponudu:

9. Smatrate li da knjižnice trebaju biti dio turističke ponude ili sudjelovati u turističkim događanjima?

DA NE

10. Smatrate li da je Vaša knjižnica u mogućnosti samostalno organizirati ili doprinijeti organizaciji turističkog događaja?

DA NE

11. Ako je odgovor na prethodno pitanje NE, odaberite zbog čega knjižnica nije u mogućnosti samostalno organizirati ili doprinijeti organizaciji turističkog događaja:

- a) nedostatka financijskih sredstava
- b) nedovoljnog broja zaposlenih knjižničara
- c) neprimjerenog prostora knjižnice (npr. nedovoljno mjesta za okupljanje posjetitelja)
- d) ostalo: _____

D) Vidljivost narodne knjižnice

1. Koristi li Vaša knjižnica promidžbene materijale za privlačenje posjetitelja?

DA NE

2. Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, odaberite koje promidžbene materijale knjižnica koristi:

- a) plakati, letci ili brošure
- b) internetski oglasi (na društvenim medijima, web-stranici knjižnice, portalima i slično)
- c) ostalo: _____

3. Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, odaberite u kojem su obliku promidžbeni materijali:

- a) tiskanom
- b) digitalnom

4. Ima li Vaša knjižnica svoju internetsku stranicu?

DA NE

5. Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, odaberite koje elemente internetska stranica sadrži:

- a) informacije o radnom vremenu knjižnice
- b) informacije o lokaciji knjižnice
- c) informacije o događanjima u knjižnici
- d) opciju pregledavanja stranice na stranom jeziku (npr. engleska verzija stranice)
- e) ostalo: _____

6. Je li Vaša knjižnica prisutna i aktivna na društvenim mrežama (Facebook, Instagram i slično)?

DA NE

7. Je li Vaša knjižnica vidljiva u:

- a) turističkim vodičima
- b) turističkim materijalima o gradu ili županiji
- c) smeđoj turističkoj signalizaciji
- d) ostalo: _____

8. Postoji li mogućnost kupnje suvenira u knjižnici?

DA NE

Uloga narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije u razvoju kulturnog turizma

Sažetak

Narodne knjižnice su informacijska, obrazovna i kulturna središta zajednica u kojima se nalaze te imaju veliku ulogu u pružanju različitih službi i usluga kojima bi zadovoljile potrebe lokalne zajednice. Jedna od glavnih zadataka narodnih knjižnica je obogatiti ponudu kulturnih i zabavnih sadržaja kojima bi pojedinci mogli ispuniti svoje slobodno vrijeme. Upravo na taj način narodne knjižnice mogu imati utjecaj na privlačenje novih posjetitelja, pa samim time i na razvoj kulturnog turizma. U ovom radu bit će riječ o ulozi narodnih knjižnica Sisačko-moslavačke županije u razvoju kulturnog turizma, odnosno o projektima, događanjima i aktivnostima knjižnica koje utječu na razvoj lokalnog turizma. Prvi dio rada definira pojmove poput kulturnog turizma, kulturnih turista i biblioturizma, te daje pregled kulturnog turizma na prostoru Hrvatske i Sisačko-moslavačke županije. U radu se također povezuje djelatnost narodnih knjižnica s kulturnim turizmom, a predstavljaju se i dosadašnja istraživanja koja se bave temom knjižnica u turizmu. U drugom dijelu rada prikazuju se rezultati anketnog upitnika kojim se među narodnim knjižnicama u Sisačko-moslavačkoj županiji istraživala zastupljenost informativnih materijala i obrazovnih sadržaja za turiste, kulturnih programa ili događanja u knjižnicama, promidžbenih aktivnosti i slično. Na kraju rada se navode neki primjeri dobre prakse te se predlažu smjernice za daljnja istraživanja i razvoj kulturno-turističke ponude narodnih knjižnica.

Ključne riječi: narodna knjižnica, turizam, kulturni turizam, Sisačko-moslavačka županija

The role of Sisak-Moslavina County public libraries in the development of cultural tourism

Summary

Public libraries are informational, educational and cultural centers of their communities and they play a significant role in providing various services to meet the needs of the local community. One of the main tasks of public libraries is to enrich the offer of cultural and recreational content that individuals can use to fill their free time. In this manner, public libraries can attract new visitors, thus impacting the development of cultural tourism. This paper will discuss the role of Sisak-Moslavina County public libraries in the development of cultural tourism, focusing on library projects, events or activities that contribute to local tourism development. The first part of the paper defines concepts such as cultural tourism, cultural tourists and bibliotourism, and provides an overview of cultural tourism in Croatia and Sisak-Moslavina County. The paper also links the activities of public libraries with cultural tourism and presents previous research on the topic of libraries in tourism. The second part of the paper presents the results of a survey conducted among public libraries in Sisak-Moslavina County, exploring the availability of informational materials and educational content for tourists, cultural programs or events in libraries, promotional activities and more. Finally, the paper includes examples of good practices and proposes guidelines for further research and development of cultural and tourism offering in public libraries.

Key words: public library, tourism, cultural tourism, Sisak-Moslavina County